



Årsberetning for Frischsenteret 2006



*Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning
Ragnar Frisch Centre for Economic Research*

Årsberetning 2006

1. Oversikt over året 2006

Økonomisk ble 2006 omtrent som fjoråret for Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning (Frischsenteret). Omsetningen steg til 22,9 millioner fra 20,0 millioner i 2005, og resultatet steg til 1,5 millioner fra 1,2 millioner i 2005.

Utdanningsmessig var aktiviteten høy i 2006 med syv doktorgradsstipendiater. Det ble utført i alt 22,9 årsverk, hvorav 20,7 var faglige årsverk og 2,2 årsverk var administrative. Blant forskerne var det to kvinner og åtte menn, og blant doktorgradsstipendiatene var det to kvinner og fem menn. Kvinneandelen er lav på tross av en klar oppfordring til kvinner om å søke.

Den økonomiske stillingen til Frischsenteret er god med en egenkapital ved utgangen av 2006 på 14,6 millioner. Utsiktene framover er fortsatt gode.

Styret bekrefter at regnskapet er utarbeidet under forutsetning om fortsatt drift. Denne vurderingen baseres på forhold redegjort for ovenfor. Arbeidsmiljøet anses som godt. Det har ikke blitt rapportert om skader eller ulykker på arbeidsplassen. Det er registrert 48 sykedager i 2006, som utgjør ca. 1 % av total arbeidstid. Virksomheten medfører verken forurensning eller utslipp som kan være til skade for det ytre miljø.

2. Organisasjon, styret og medarbeidere

Frischsenteret er en uavhengig stiftelse med råd og styre hvis medlemmer er oppnevnt av Norges forskningsråd, Universitetet i Oslo og de ansatte. Forsknings sjefen har den daglige ledelsen. Frischsenteret har en samarbeidsavtale med Universitetet i Oslo, samarbeider nært med Økonomisk institutt og andre fagenheter ved Universitetet i Oslo, og holder til i Forskningsparken i Gaustadbekkdalen.

Frischsenteret hadde ved utgangen av 2006 10 forskere, 7 stipendiater, 17 vitenskapelige rådgivere og 5 andre assosierte vitenskapelige medarbeidere. Av rådgiverne hadde 6 hovedstilling ved Økonomisk institutt. Administrasjonen besto av en forskningssjef, nestleder og en sekretær, og samlet omfang av administrative arbeider var 2,2 årsverk (inklusive IT-støttefunksjoner). Alle forskerne har doktorgrad. I løpet av 2006 har 8 masterstudenter vært engasjert ved Frischsenteret.

Frischsenterets onsdagsseminar med presentasjon av "work in progress" ble arrangert nesten ukentlig i 2006. I likhet med de fire siste årene ble det avholdt et internt to-dagers seminar med faglig program på Klækken. Fire ansatte var deltakere i gruppen "Environmental Economics: Policy Instruments, Technology Development, and International Cooperation" ved senter for grunnforskning i Oslo. Endelig var to forskere med på å opprette et nordisk nettverk i atferdsøkonomi, arrangere nettverkets første møte, samt arrangere månedlige seminarer i atferds- og eksperimentell økonomi.

Forskningssjef: Erik Hernæs

Administrasjonssekretær: Gry Nystrøm Mørk

Seniorforskere: Bernt Bratsberg, Kjell Arne Brekke, Rolf Golombek (nestleder), Sverre Kittelsen, Snorre Kverndokk, Karine Nyborg, Knut Røed, Oddbjørn Raaum

Forskere: Gabriela Mundaca, Tao Zhang

Vitenskapelig rådgivere: Professor Gerard van den Berg, forsker John K. Dagsvik, professor Dag Morten Dalen, lekturer Maria Laura Di Tommaso, professor Erling Eide, professor Nils-Henrik M. von der Fehr, seniorrådgiver Kari Furu, professor Finn R. Førsund, senioringeniør Simen Gaure, professor Michael Hoel, forsker Torbjørn Hægeland, lekturer Marilena Locatelli, professor Karl O. Moene, professor John Piggott, professor Kjetil Storesletten, professor Steinar Strøm, forsker Jia Zhiyang

Andre vitenskapelig assosierte: Professor Harald Goldstein, postdoc Cathrine Hagem, stipendiat Dag Holen, postdoc Jo Thori Lind, professor Tore Schweder

Doktorgradsstipendiater: Tyra Ekhaugen, Morten Henningsen, Fedor Iskhakov, Morten Nordberg, Simen Markussen, Lars Westlie, Weizhen Zhu

Forskningsassistenter: Elisabeth Fevang

Studentassistenter: Vivian Almendingen, Line Bakken, Gaute Ellingsen, Kjersti Hernæs, Lars Raaum, Kristine von Simson, Ola Vestad

Medlemmene av rådet var: Professor Finn R. Førsum (leder), professor Erling Eide, førsteamanuensis Hilde Bojer, avdelingsdirektør Ola Ribe, seniorforsker Knut Røed, assisterende direktør Ingvild Svendsen, underdirektør Anita Mølmesdal Sivertsen, professor Yngve Willassen

Varamedlemmer: Forsker Erling Barth, professor Petter Laake, professor Nils-Henrik M. von der Fehr, forsker Tao Zhang

Medlemmene av styret var: Professor Steinar Strøm (leder), professor Olav Bjerkholt, direktør Frøydis Langmark, seniorforsker Karine Nyborg, professor Atle Seierstad, områdedirektør Gunvor Strømsheim

Varamedlemmer: Avdelingsdirektør Eli Jensen, professor Tore Schweder, seniorforsker Bernt Bratsberg

Det har vært avholdt 4 styremøter. Styret har arbeidet bl.a. med budsjett, bruk av fondsmidler, bonusordning for publisering, rekruttering og ansettelsespraksis.

3. Utdanning

Utover forskningen er den høyest prioriterte oppgaven ved Frischsenteret å bidra til utdanning i samfunnsøkonomi ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo (ØI). I 2006 hadde Frischsenteret syv doktorgradsstudenter; to tilknyttet pensjon og fem på prosjekter knyttet til arbeidsmarkedet, utdanning og velferd. Fire av forskerne var sensorer ved eksamen ved ØI, fem var doktorgradsveiledere, fire hadde andre veiledningsoppgaver, og to underviste ved ØI.

4. Forskningstemaer

Adferdsøkonomi betegner analyser som legger vekt på å innarbeide spesifikk kunnskap om menneskelig atferd, ofte hentet fra sosialpsykologi, sosiologi, nevrologi eller andre fag, i økonomiske modeller. Atferdsøkonomien utvikler bl.a. modeller der aktørene kan opptre uegennyttig, ha begrenset rasjonalitet, begrenset viljestyrke, eller der den enkeltes preferanser kan bli påvirket av andre. En viktig kilde til data for empirisk testing av atferdsøkonomiske modeller er *eksperimentell økonomi*, der hypoteser om atferdsmønstre testes i strengt kontrollerte laboratoriespill der deltakerne står overfor reelle økonomiske insentiver.

Arbeidsmarkedsforskningen har fokusert på økonometrisk analyse av individers bevegelser mellom ulike tilstander i arbeidsmarkedet, med sikte på identifikasjon av kausale sammenhenger ved hjelp av forbedrete empiriske metoder. Tematisk har arbeidsmarkedsforskningen i 2006 blant annet omfattet undersøkelser av hvordan sannsynlighetene for overganger til ulike tilstander (jobb, utdanning, andre trygdeytelser) påvirkes av strukturelle trekk ved stønadssystemet. Øvrige temaer inkluderer evaluering av opplæringstiltak for ordinære arbeidssøkere og yrkeshemmede, studier av yrkesrettet atferd, arbeidsinnvandreres langsiktige tilpasning i arbeidsmarkedet og inntektsmobilitet over generasjoner, samt virkninger av skatt på arbeidstilbud. Arbeidet med kobling av arbeidstaker- og bedriftsdata er videreført. Utdanningsforskningen har fokusert på studier av skolerresultater med vekt på betydningen av familiebakgrunn og undervisningsressurser.

Forskningen om *pensjoner* videreførte studiene av tidligpensjonering med nye data og ved å trekke inn bedriftsmessige forhold. Nye studier tok opp inntektsfordeling og pensjonsopptjening og tilpasning av forbruket ved pensjonering.

Frischsenterets hovedaktivitet innenfor *energi og miljø* er knyttet til teoretiske og empiriske studier om klima; kostnader ved å redusere utslippene av drivhusgasser, egenskaper ved internasjonale miljøavtaler og samspillet mellom teknologisk utvikling og klimapolitikk. I tillegg studeres andre problemstillinger, f.eks. modellering av

energimarkedene i Vest-Europa og virkninger av liberalisering av energimarkedene i Vest-Europa.

Den *helseøkonomiske* forskningen ved Frischsenteret er en del av Helseøkonomisk forskningsprogram ved Universitetet i Oslo (HERO). Forskningen har dekket en rekke temaer under områdene finansiering og organisering av helsesektoren; legemiddeløkonomi; arbeidsmarkedet for helsepersonell; etterspørselen etter helse, helsetjenester og helseforsikring; sosial ulikhet og helse; samt produktivitet og effektivitet i produksjon av helsetjenester. En database over helseøkonomiske datakilder er opprettet og lagt ut på web. Prosjekter er til dels blitt gjennomført i samarbeid med de øvrige partene i HERO-programmet og med andre helseøkonomiske miljøer.

Vedlegg 2 gir en mer detaljert beskrivelse av en rekke av prosjektene i 2006.

5. Publisering og formidling

I 2006 ble det i tilknytning til prosjekter utgitt 17 artikler i internasjonale tidsskrifter og internasjonale fagbøker, se tabellen nedenfor. Dette er på nivå med 2004 og 2005. Derimot var gjennomsnittlig antall siteringer (Social Science Citation Index) pr. forsker (ca. 12) høyere enn både i 2005 (ca. 7) og 2004 (ca. 9). Til sammenlikning var gjennomsnittet ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, ca. 10 i 2005.

Det ble publisert 8 artikler i norske tidsskrifter og fagbøker i 2006. Memorandumserien ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, utgis i samarbeid med Frischsenteret, og i 2006 var 13 av disse publikasjonene knyttet til våre prosjekter. Frischsenteret har egne rapportserier med i alt 13 utgivelser i 2006. 8 rapporter ble utgitt i publikasjonsserier ved andre institusjoner, inklusive HERO. Prosjektmedarbeiderne holdt i alt 119 innlegg på faglige og brukerrettede konferanser og seminarer, og hadde 56 populære fremstillinger, inklusive avisinnlegg og andre oppslag i media. En samlet oversikt over publikasjonene og formidlingen finnes i vedlegg 1.

Publisering og formidling ved Frischsenteret i 2006

Type	Antall	Forfatter(e) med hovedstilling ved Frischsenteret ¹⁾	Assosierte medarbeidere
Internasjonale tidsskriftartikler	15	10	5
Internasjonale bokkapitler	2	1	1
Norske tidsskriftartikler og bokkapitler	8	5	3
Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo ²⁾	13	10	3
Rapporter og arbeidsnotater Frischsenteret	13	10	3
HERO skriftserie	2	1	1
Rapporter fra andre institusjoner	6	4	2
Faglige og brukerrettede foredrag	119	77	42
Populære framstillinger	56	41	15

1) Omfatter publikasjoner der minst én av forfatterne hadde hovedstilling ved Frischsenteret i 2006. 2) Memoranda fra Økonomisk institutt er en felles publikasjonsserie for instituttet og Frischsenteret.

6. Økonomi og finansiering

Omsetningen i 2006 steg til kr. 22 898 083 fra kr. 20 030 168 i 2005, og resultatet steg til kr. 1 488 163 fra kr. 1 215 892 i 2005. Årets overskudd avspeiler høye netto finansinntekter (kr. 987 778), og et overskudd i den ordinære driften på kr. 500 385 (I

2005 gikk driften med et underskudd på kr 118 081 før inntektsføring av tilbakebetalt merverdiavgift).

Ut fra en vurdering av ønsket fondsoppbygging i Frischsenteret, ble det i 2006 besluttet å dele ut forskningsmidler til personer eller institusjoner tilknyttet Økonomisk institutt eller Frischsenteret. Det ble tildelt i alt 634 000 kr, i første rekke til nettverksbygging, doktorgradskurs og etablering av et laboratorium for økonomiske eksperimenter.

Frischsenteret har ingen grunnbevilgning, og den høye finansieringsandelen fra Forskningsrådet, 90 prosent i 2006, er derfor viktig for å sikre langsiktighet og kvalitet. Det meste av vår forskningsrådsfinansiering i 2006 kom fra Arbeidslivsforskning (Arbeidsliv), Finansmarkedsfondet, Fremtidens rene energisystem (RENERGI), Frie midler, Helsetjenester og helseøkonomi, Kunnskap, utdanning og læring (KUL), Rammebetingelser, styringsmuligheter og virkemidler for en bærekraftig utvikling (RAMBU), Skatteøkonomisk forskningsprogram (Skatt), Strategisk instituttprogram om arbeidsmarkeds- og trygdeforskning samt Velferdsforskning (Velferd). Kun 1 prosent av finansieringen kom fra internasjonale kilder. De resterende 9 prosentene kom fra innenlandske oppdragsgivere, hovedsakelig fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet, Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Konkurransetilsynet og Skattedirektoratet.

7. Samarbeidspartnere

I tillegg til det utstrakte samarbeidet med Økonomisk institutt hadde Frischsenteret i 2006 aktivt prosjektsamarbeid med forskere fra følgende institusjoner:

Energi, miljø, atferd og eksperimenter

Cicero, Høgskolen i Molde, Statistisk Sentralbyrå, Universitetet i Göteborg, Case Western Reserve University (USA), Centrum voor Economische Studiën (Belgia), Public University of Navarre (Spania), Tilburg University (Nederland), University of Colorado (USA), University of Manchester (England), University of York (England).

Arbeidsmarkedet, utdanning og pensjoner

ISF, Norges Handelshøyskole, NTNU, Statistisk sentralbyrå, Universitetets Senter for Informasjonsteknologi (USIT), Handelshøyskolen i Århus, SOFI Stockholm, Åbo Akademi University, Free University Amsterdam (Nederland), Kansas State University (USA), Louisiana State University (USA), University of New South Wales (Australia), University of Turin (Italia), Warwick University (England).

Helse

Institutt for helseledelse og helseøkonomi (HELED) – Universitetet i Oslo, Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten, NTNU, SINTEF Helse, DSI København, Karolinska institutet Stockholm, Stakes Helsinki, Universitat Autònoma de Barcelona.

Andre temaer

Juridisk fakultet – Universitetet i Oslo, Skattedirektoratet.

Endelig har forskere og rådgivere på Frischsenteret et omfattende kontaktnett med forskere fra Norden, Europa, USA, Japan, Kina og Australia.

8. Utsikter framover

Det er i mai 2006 kontraktsfestet prosjekter for 24,0 millioner for 2007, 16,8 millioner for 2008 og 36,9 millioner for perioden 2009-2013. Medarbeiderne ved Frischsenteret har høy kompetanse og den omfattende internasjonale publiseringen er et viktig konkurransefortrinn ved tildeling av prosjekter fra Norges forskningsråd og andre oppdragsgivere i årene som kommer. Det tas sikte på å sende søknader til EUs 7. rammeprogram i 2007. Mulighetene for fortsatt finansiering av det aktivitetsnivået vi nå har vurderes som gode.

I løpet av 2006 fikk Frischsenteret evaluert i alt fem av de prosjektene som ikke var finansiert av Norges forskningsråd eller av nordiske forskningsmidler. Som i fjor er det gjennomgående meget gode tilbakemeldinger fra oppdragsgiverne om kvalitet på

prosjektet, prosjektgjennomføring og prosjektdokumentasjon. De aller fleste svarer at de "absolutt" ønsker å benytte Frischsenteret på nytt.

Oslo, 15.05.2007

Styret i *Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning*

Steinar Strøm (styreleder) Olav Bjerkholt Frøydis Langmark

Karine Nyborg Atle Seierstad Gunvor Strømsheim

Rolf Golombek (fung. forskningssjef)

Vedlegg 1 til Årsberetning for 2006

Publisering og formidling ved Frischsenteret i 2006

Oversikt over publikasjoner og foredrag, 1999-2006

Type	Antall							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Internasjonale tidsskriftartikler	5	6	11	22	31	15	15	15
Internasjonale bokkapitler	3	1	5	3	0	7	2	2
Norske tidsskriftartikler og bokkapitler	3	6	12	12	9	5	5	8
Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo ¹⁾	18	18	10	14	16	8	13	13
Rapporter og arbeidsnotater Frischsenteret	7	13	6	10	5	12	5	13
HERO skriftserie	1	5	9	6	12	7	5	2
Rapporter fra andre institusjoner	8	6	9	9	8	11	9	6
Faglige og brukerrettede foredrag	51	68	88	78	77	80	113	119
Populære framstillinger ²⁾		50	30	8	14	12	19	56

1) Memoranda fra Økonomisk institutt er en felles publikasjonsserie for instituttet og Frischsenteret. 2) Frem t.o.m. 2001 omfatter populære framstillinger også omtale av Frischsenteret i media.

Tidsskriftartikler og bokkapitler

1.1. Internasjonale tidsskriftartikler

Bratsberg, B., Barth, E. and O. Raaum: Local Unemployment and the Relative Wages of Immigrants: Evidence from the Current Population Surveys, *The Review of Economics and Statistics*, 88(2), 243-63.

Carlsen, F., Johansen, K. og K. Røed: Wage formation, regional migration and local labour market tightness, *Oxford Bulletin of Economics & Statistics*, 68(4), 423-44.

Dagsvik, J.K., Jia, Z. and S. Strøm: Utility of income as a random function: Behavioral characterization and empirical evidence, *Mathematical Social Science*, 51(1), 23-57.

Dagsvik, J.K. and S. Strøm: Sectoral labor supply, choice restrictions and functional form, *Journal of Applied Econometrics*, 21(6), 803-26.

Dalen, D.M., Haabeth, T. and S. Strøm: Price regulation and generic competition in the pharmaceutical market, *European Journal of Health Economics*, 7(3), 208-14 .

Førsund, F., Kittelsen, S.A.C., Lindseth, F. and D.F. Edvardsen: The Tax Man Cometh - but is he Efficient? *National Institute Economic Review*, 197, 106-19.

Golombek, R. and M. Hoel: Second Best Climate Agreements and Technology Policy, *Advances in Economic Analysis & Policy*, 6(1), article 1.

Golombek, R. and M. Hoel: "Climate agreements and technology spillovers – a modeling approach, *Aquatic Ecosystem Health & Management* 9, 319-325, 2006

Hoel, M.: Cost-effectiveness analysis in the health sector when there is a private alternative to public treatment, *CESifo Economic Studies*, 52, 500-12.

Hoel, M., Nilssen, T. and J. Vislie: Genetic testing in competitive insurance markets with repulsion from chance: A welfare analysis, *Journal of Health Economics*, 25, 847-60.

Nyborg, K., and K. Telle: Firms' compliance to environmental regulation: Is there really a paradox? *Environmental and Resource Economics* 35 (1), 1-18.

Nyborg, K., Howarth, R.B. and K.A. Brekke: Green Consumers and Public Policy: On Socially Contingent Moral Motivation, *Resource and Energy Economics* 28 (4), 351-366.

Røed, K. and O. Raaum: Do Labour Market Programmes Speed up the Return to Work? *Oxford Bulletin of Economics and Statistics* 68(5), 541-68.

Raaum, O. and K. Røed: Do Business Cycle Conditions at the Time of Labour Market Entry Affect Future Unemployment? *The Review of Economics and Statistics*, 88(2), 193-210.

Raaum, O., Sørensen, E. Ø. and K. G. Salvanes: The neighbourhood is not what it used to be, *Economic Journal*, 116, 278-300.

1.2. Internasjonale bokkapitler

Edvardsen, D.F., Førsum, F., Hansen, W., Kittelsen, S.A.C. and T. Neurauter: Productivity and regulatory reform of Norwegian electricity distribution utilities, in T. Coelli and D. Lawrence (eds), *Performance measurement and regulation of network utilities*. Edward Elgar Publishing.

Dalen, D.M. and S. Strøm: The pharmaceutical market in Norway, in L. Sørård (ed): *Competition and Welfare: The Norwegian Experience*. Bergen: Konkurransetilsynet.

1.3. Norske tidsskriftartikler og bokkapitler

Hardoy, I., Røed, K., Torp, H. og T. Zhang: Virker ungdomsgarantien? *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 23(1).

Kverndokk, S.: Inntekt, inntektsulikhet og helse, *Økonomisk forum*, nr. 9, s. 22-31.

Moene, K.: Den skandinaviske modellen som utviklingsstrategi , *RØST: Utvikling*, nr 2.

Røed, K.: Veier ut av arbeidslivet – og inn igjen. *Arbeid, velferd og samfunn*, 5-17.

Røed, K.: Dagpenger, jobbsøking og arbeidsledighetens varighet. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 9(3), 170-80.

Røed, K.: Fleksibel pensjon i Norge: En AFP-ordning som motiverer til arbeid. Økonomisk Forum, nr. 2.

Strøm, S.: Den nordiske modellen, i RØST: Kvinner og Cash, nr 1, 44-48.

Strøm, S.: Apotekene, Økonomisk forum, nr 9, 32-37.

2. Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitet i Oslo

Bakken, L.S.: The Golden Age of Retirement, nr 22.

Brekke, K.A. and M. Rege: Advertising as a Distortion of Social Learning, nr 23.

Brekke, K.A. and M. Rege: Advertising as Distortion of Learning in Markets with Network Externalities, nr 24.

Dagsvik, J.K.: Justifying Functional Forms in Models for Transitions between Discrete States, with Particular Reference to Employment-Unemployment Dynamics, nr 6.

Dagsvik, J.K., Locatelli, M. and S. Strøm: Simulating labor supply behavior when workers have preferences for job opportunities and face nonlinear budget constraints, nr 20.

Gerlagh, R., Kverndokk, S. and K.E. Rosendahl: Optimal Timing of Environmental Policy; Interaction Between Environmental Taxes and Innovation Externalities, nr 26.

Golombek, R. and M. Hoel: Endogenous technology and tradable emission quotas, nr 3.

Golombek, R. and M. Hoel: Climate agreements: emission quotas versus technology policies, nr 21.

Henningsen, M.: Moving between Welfare Payments. The Case of Sickness Insurance for the Unemployed, nr 4.

Hernæs, E., Piggott, J., Zhang, T. and S. Strøm: The Determinants of Occupational Pensions, nr 1.

Hernæs, E., Zhiyang, J. and S. Strøm: Retirement in Non-Cooperative and Cooperative Families, nr 15.

Hernæs, E., Iskhakov, F., and S. Strøm: Early Retirement and Company Characteristics, nr 16.

Sorisio, E. and S. Strøm: Innovation and Market Dynamics in the EPO Market, nr 12.

3. Frischsenterets rapporter og arbeidsnotater

Ekhaugen, T.: Utfall av yrkesrettet attføring i Norge 1994-2000, rapport nr 6.

Ellingsen, G. and K. Røed: Analyse av aldersdifferensiert Arbeidsgiveravgift, rapport nr 5.

Fehr, N.-H.M.v.d.: Effektiv måloppnåelse - En analyse av utvalgte politiske målsetninger, rapport nr 8.

Fevang, E. and K. Røed: Veien til uføretrygd i Norge, rapport nr 10.

Førsund, F.R.: Sektoranalyser - Gjennomgang av samfunnsøkonomiske analyser av effektiviseringspotensialer for utvalgte sektorer, rapport nr 9.

Golombek, R., Hagem, C. and M. Hoel: Optimale strategier i et tokvotesystem, rapport nr 2.

Golombek, R. and J.T. Lind: Evaluering av tilskuddsordningen for organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne, rapport nr 3.

Hardoy, I., Røed, K. and T. Zhang: Aetats kvalifiserings- og opplæringstiltak - En empirisk analyse av seleksjon og virkninger, rapport nr 4.

Hernæs, E. and T. Zhang: Costs and coverage of occupational pensions, arbeidsnotat nr 1.

Hylland, A.: Finansiering av tros- og livssynssamfunn, rapport nr 1.

Vestad, O.L.: Inntektsfordeling og inntektsmobilitet – pensjonsgivende inntekt i Norge 1971-2003, rapport nr 7.

Vestad, O.L.: Inntektsfordelingen i Norge, og forskjellige årsaker til ulikheter i pensjonsgivende inntekt, arbeidsnotat nr 2.

Wolday, F.H.: The Wage Effect of Computer-use in Norway, arbeidsnotat nr 3.

4. HERO skriftserie

Dalen, D.M., Haabeth, T. and S. Strøm: Price regulation and generic competition in the pharmaceutical market, nr 1.

Kverndokk, S.: Sammenhengen mellom inntekt, inntektsulikhet og helse, nr 8.

5. Rapporter/notater fra andre institusjoner

Almendingen, V., Dalen, D.M., Dønnum, H., Kvalø, S.A., Lynnum, F., von Simson, K., og S. Strøm: Prosjekt om intermodale konkurranseflater i persontransport i Norge, sluttrapport Konkurransetilsynet.

Barth, E., Bratsberg, B., Hægeland, T. and O. Raaum: Who Pays for Performance, IZA DP No. 2142.

Bratsberg, B. Hægeland, T. and O.Raaum: Lese- og tallforståelse, utdanning og arbeidsmarkedssuksess, Universitetet i Stavanger, Lesesenteret.

Hardoy, I., K. Røed, H. Torp og T. Zhang: Ungdomsgarantien for 20-24-åringer: Har den satt spor? ISF Rapport 2006:4.

Jäntti, M., Bratsberg, B., Røed, K., Raaum, O., Naylor, R., Österbacka, E., Björklund, A. and T. Eriksson: American exceptionalism in a new light: a comparison of intergenerational earnings mobility in the Nordic countries, the United Kingdom and the United States, IZA DP No. 1938.

Moene, K.: The Scandinavian Model and Economic Development, Development Outreach, The World Bank.

6. Faglige foredrag

Bratsberg, B.: Nonlinearities in Intergenerational Earnings Mobility: Consequences for Cross-Country Comparisons, Annual Meeting of the European Association of Labour Economists, Prague.

Bratsberg, B.: Nonlinearities in Intergenerational Earnings Mobility, Nordic Summer Institute in Labor Economics, Uppsala.

Bratsberg, B.: Intergenerational Earnings Mobility—How and Why Does Scandinavia Differ? Workshop on Wage Growth and Mobility, Zentrum für Europäische Wirtschaftsforschung, Mannheim.

Brekke, K.A.: Social structure and trust; An economic model of the importance of fitting in. Forskermøtet, Bergen.

Brekke, K.A.: Advertising as Distorted Social Learning in Markets with Network Externalities. First Nordic Workshop in behavioral and experimental Economics, Oslo.

Dalen, D.M.: Price regulations and generic competition in the pharmaceutical market. Presentert på EEA Meeting, Wien.

Fevang, E.: Omsorg og arbeid før 67 – et enten eller? Arbeids- og velferdskonferansen, Oslo.

Førsund, F.R.: Efficiency and productivity of Norwegian tax offices, Fourth NIESR Public Sector Performance Conference, British Academy.

Førsund, F.R.: The tax man cometh - but is he efficient? NAWP IV, New York University.

Førsund, F.R.: Productivity of tax offices in Norway, 31st CEIES Seminar, Roma.

Golombek, R.: International climate agreements: How economists think. Senter for grunnforskning, Oslo.

Hernæs, E., Determinants of Occupational Pensions, EALE, Praha.

Hoel, M.: Climate Agreements with Endogenous Technology, SURED (Sustainable resource use and economic dynamics), Ascona (Sveits).

Hoel, M.: Climate Agreements with Endogenous Technology, Public Governance, Berlin.

Hoel, M.: Game theory, international environmental problems, and international climate agreements, NCCR 5th climate summer school, Grindelwald (Sveits).

Holen, D.: Pension Motivated Income Adjustment, Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo.

Kittelsen, S.A.C.: Issues in using performance measurement in the economic regulation of utilities, Half day course at the DEMO doctoral programme, Universidad Pública de Navarra.

Kittelsen, S.A.C.: A bootstrap DAE analysis of the economies of scope in Norwegian hospital production, Staff seminar, Departament d'Economia de l'Empresa, Universidad Autónoma de Barcelona, Barcelona.

Kittelsen, S.A.C.: Statistics and bootstrapping in DEA, Half day course at the DEMO doctoral programme, Universidad Autónoma de Barcelona, Barcelona.

Kittelsen, S.A.C.: Hospital financing and efficiency in the Nordic countries, Presentation at European Conference on Health Economics, Budapest.

Kittelsen, S.A.C.: Quality, efficiency and scope in Norwegian hospital production, Presentation at European Conference on Health Economics 2006, Budapest.

Kittelsen, S.A.C.: Efficiency aspects of Nordic hospital systems, Presentation at Nordic Health Economics Study Group 2006, Copenhagen.

Kittelsen, S.A.C.: Quality, efficiency and scope in Norwegian hospital production, Presentation at Nordic Health Economics Study Group 2006, Copenhagen.

Kverndokk, S.: Timing of abatement policies, Presentasjon på workshop til prosjektet "Environmental Economics: Policy Instruments, Technology Development, and International Cooperation", Beitostølen.

Kverndokk, S.: Double dividend from climate policies: Can climate policies also reduce unemployment? Senter for grunnforskning, Oslo.

Kverndokk, S.: Health inequality in the Nordic welfare states - better data or more inequality? Konferanse om Helseulikhet og velferdsstat, Soria Moria, Oslo.

Mundaca, G.: Corporate investment and informational problems: The case of Norway, Norges Bank.

Mundaca, G.: Monitoring, liquidity provision and financial crisis. University of Maryland, Johns Hopkins University, Federal Deposit Insurance Corporation og Econometric Society Summer Meetings, Vienna.

Nordberg, M.: Employment Behaviour, Skatteforum, Holmsbu.

Nyborg, K.: I Don't Want to Hear About it: Rational Ignorance Among Morally Motivated Consumers, årskonferanse i Eastern Economic Association, Philadelphia, USA.

Nyborg, K.: Er leger altruistiske, mens forretningsmenn bare tenker på seg selv?". HEROs seminarserie, Oslo.

Nyborg, K.: I Don't Want to Hear About it: Rational Ignorance Among Morally Motivated Consumers, plenumsforedrag, 2nd Conference of the Iberian Association for Environmental and Resource Economists, Lisbon.

Nyborg, K.: Selfish Bakers, Caring Nurses? A Model of Work Motivation, HERO/-HEB Workshop in Health Economics.

Nyborg, K.: Selfish Bakers, Caring Nurses? A Model of Work Motivation, Forskningsseminar, Nationalekonomiska institutionen, Stockholms Universitet.

Nyborg, K.: Hvordan påvirker offentlig politisk frivillig produksjon av fellesgoder? Forskningsseminar, Handelshøyskolen BI, Oslo.

Nyborg, K: Selfish Bakers, Caring Nurses? A Model of Work Motivation, the First Nordic Workshop in Behavioral and Experimental Economics, Oslo.

Røed, K.: Longitudinal Administrative Registers in Economic Research – A Norwegian Experience. Presentasjon på konferanse om bruk av longitudinelle data i samfunnsforskningen, arrangert av det Canadiske forskningsråd, Montreal, Canada.

Røed, K.: Organisational Change, Absenteeism and Welfare Dependency. Presentasjon på konferanse til European Society of Population Economics (ESPE), Verona, Italia.

Raaum, O.: Nonlinearities in Intergenerational Earnings Mobility: Consequences for Cross-Country Comparisons, 2006 Annual conference, Royal Economic Society (England), Nottingham.

Storesletten, K.: Insurance versus opportunities: The welfare implications of rising wage dispersion, presentert ved;

- a) Oxford University
- b) Southamoton University
- c) Cambridge University
- d) University College London
- e) Ente Enaudi

Storesletten, K.: Labor Supply and Consumption with Imperfect Insurance: An Analytical Framework, presentert ved;

- a) Fudan Universitet
- b) Bonn universitet

Storesletten, K.: Rotten parents versus diciplined kids: a politico-economic theory of debt, presentert ved;

- a) Pompeu Fabra
- b) Mannheim

Storesletten, K.: Carnegie Rochester conference on public policy; . Kommentarer på Hong and Rios-Rull's Social Security, Life Insurance and Annuities for Families”.

Storesletten, K.: 4th Banco de Portugal Conference on Monetary Economics - Evora . Kommentarer på arbeid av Ljungqvist og Sargent.

Westlie, L.: Effekter av attføringstiltak, seminar arrangert av forskerskolen i arbeidslivsstudier, Oslo.

7. Brukerrettede foredrag

Bratsberg, B.: Som far, så sønn. Intergenerasjonell inntektsmobilitet i Norge og USA, Frischsenterets 20-årsjubileumskonferanse, Oslo.

Eide, E.: Avsløring av skatteunndragelse gjennom statistisk tilfeldige kontroller. Skatteetaten.

Ekhaugen, T.: Utfall av yrkesrettet attføring i Norge 1994-2000, AID.

Ekhaugen, T.: Utfall av yrkesrettet attføring i Norge 1994-2000, NAV.

Fehr, N.-H.M.v.d.: Effektiv måloppnåelse - En analyse av utvalgte politiske målsetninger. Brukerseminar FAD: Kritiske analyser av statlig ressursbruk.

Førsund, F.: Kritisk analyse av statlig ressursbruk: Sektorstudier av effektiviseringspotensialer m.m. Brukerseminar FAD: Kritiske analyser av statlig ressursbruk.

Golombek, R.: Liberalisation of the European natural gas and power markets, Petropols brukerkonferanse, Oslo.

Golombek, R.: Climate agreements and technology Policy, What makes technology change? Important factors and barriers. Lavutslippsutvalget, Oslo.

Golombek, R.: Internasjonale klimaavtaler og teknologisk utvikling. Finansdepartementet.

Golombek, R.: Grønne sertifikater: Hvorfor sørge? Frischsenterets jubileumskonferanse, Oslo.

Golombek, R.: Modellering av kvoter, NVE konferanse, Oslo.

Golombek, R.: Usikkerhet i numeriske energimarkedsmodeller, NVE konferanse, Oslo.

Hagem, C.: EUs kvotesystem, Finansdepartementet.

Hagem, C.: EUs kvotesystem, Nærings- og handelsdepartementet.

Hernæs, E.: Eldres velferd og arbeidsmarkeds-tilknytning, Seminar om aldersforskning, NOVA.

Hernæs, E.: Tjenestepensjon: I hvilke bedrifter og hvorfor? Seminar om aldersforskning, NOVA.

Hernæs, E.: Eldres velferd og arbeidsmarkeds-tilknytning, Programstyret i Velferdsforskning, NFR.

Hernæs, E.: Tjenestepensjon: I hvilke bedrifter og hvorfor? Programstyret i Velferdsforskning, NFR.

Hoel, M.: Status for miljøavgifter i Norge og potensialet fremover, "Grønn skatteveksling i Norge: Status og muligheter", arrangert av SVs stortingsgruppe for stortingsrepresentanter fra de tre regjeringspartiene.

Hoel, M.: Climate change – effective policies, Finansdepartementet i Sverige: "Seminar for start-up of the peer-review of Norway's national strategy for sustainable development, Stockholm.

Hoel, M.: Økonomiske virkemidler i klimapolitikken, seminar for politisk ledelse (ministre og statssekretærer) og departementsrådene i finans- og miljøverndepartementet.

Lind, J.T.: Tilskuddsordningen for funksjonshemmede, Sosial- og helsedirektoratet.

Kittelsen, S.A.C.: Produktivitetsforskningen ved Frischsenteret og HERO, Senter for statlig økonomistyring.

Kittelsen, S.A.C.: Bootstrapping DEA, Halvdagskurs for seksjon for økonomisk regulering i NVE.

Kittelsen, S.A.C.: Får pasienter dårligere behandling på sykehus med lave kostnader? Presentasjon ved Frischsenterets jubileumskonferanse, Oslo.

Kittelsen, S.A.C.: A preliminary comparison of productivity/efficiency between Nordic Hospitals, User seminar at the Centre for Health Economics at STAKES, Helsinki.

Kverndokk, S.: Litt om HEROs virksomhet. Senter for statlig økonomistyring.

Kverndokk, S.: HEROs framdriftsrapport 2005, Presentasjon for programstyret, Norges forskningsråd.

Kverndokk, S.: Avslutningsinnlegg på den nasjonale Helseøkonomikonferansen, Holmen Fjordhotell, Asker.

Moene, K.: Velferdsstaten og fordelingsspørsmål
Utenriksdepartementet (3 ganger)
Finansdepartementet (2 ganger)
Nærings- og handelsdepartementet (2 ganger)
Kunnskapsdepartementet (1 gang)

Nyborg, K.: Marked og moral. Frischsenterets jubileumskonferanse, Oslo.

Nyborg, K.: Frivillighetsforskning ved Frischsenteret. Seminar om frivillighetsforskning, Frivillighet Norge, Oslo.

Nyborg, K.: Fordelingseffekter i samfunnsøkonomiske analyser. Nettverksmøte, Senter for statlig økonomistyring, Oslo.

Røed, K.: Evaluering av offentlige tiltak innenfor arbeidsmarkedspolitikken" Innledning for Statens Senter for Økonomistyring (SSØ), Oslo.

Røed, K.: Ungdomsgarantien for 20-24 åringer – Har den satt spor? Innledning på faglunsj, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Oslo.

Røed, K.: Gevinster ved å arbeide for personer med svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Innledning for uførepensjonsutvalget, Oslo.

Røed, K.: Pensjon og inntektsoppgjør. Innledning på konferanse arrangert av Riksmeklingsmannen, Lysebu, Oslo.

Røed, K.: Fleksibel pensjon i Norge: En AFP-ordning som motiverer til arbeid. Innledning for Norsk avdeling av European Institute of Social Security (EISS), Oslo.

Røed, K.: Evaluering av arbeidsmarkedstiltak – hva virker? Innledning på konferanse i regi av Aetat, Holmen Fjordhotell, Asker.

Røed, K.: Den offentlige eldreomsorgens betydning for yrkesaktivitet blant våre eldste arbeidstakere. Innledning på Helseøkonomikonferansen 2006, Holmen Fjordhotell, Asker.

Røed, K.: Mobilisering av arbeidstilbudet - Utstøting fra arbeidsmarkedet. Presentasjon på forskerkonferanse for arbeidslivsforskningsprogrammet, Voksenåsen, Oslo.

Røed, K.: Et pensjonssystem som motiverer til arbeid. Foredrag på Frischsenterets jubileumskonferanse, Ingeniørenes Hus, Oslo.

Røed, K.: Omsorg og arbeid før 67 år – et enten eller? Presentasjon på seminar i interdepartemental arbeidsgruppe for omsorgsansvar og yrkesaktivitet, Oslo.

Røed, K.: Dagpengesystemets utforming og jobbsøkeatferd. Presentasjon på seminar i Arbeidsavdelingen, Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Røed, K.: Veier ut av arbeidslivet – og tilbake igjen. Foredrag på Forskningsrådets arbeidslivsforskningskonferanse, Plaza hotell, Oslo.

Røed, K.: Kan vi dekke kompetansebehovene gjennom mobilisering av arbeidskraftreserven? Hvilken rolle spiller utdanning og opplæring? Foredrag på fagseminar i Kunnskapsdepartementet, Oslo.

Røed, K.: Sykefravær og omstilling. Foredrag på seminar i regi av Oslo SV, Oslo.

Røed, K.: Forskningsbehov omkring NAV. Foredrag på Trygdeforskningsseminaret, Voksenåsen, Oslo.

Røed, K.: Opp og ned: Yrkesaktivitet og trygd over livsløpet for tidlige arbeidsinnvandrere i Norge. Innledning for uførepensjonsutvalget, Voksenåsen, Oslo

Raaum, O.: Frafall/bortvalg i videregående utdanning, innlegg på konferanse i regi av Kunnskapsdepartementet og NHO, Oslo.

Raaum, O.: Leseforståelse, utdanning og arbeidsmarkedssuksess, Kunnskapsdepartementet.

Raaum, O.: Tøffere krav? Ferdigheter og deltakelse i arbeidslivet, Arbeidslivsprogrammet, Forskningsrådet, Voksenåsen.

Raaum, O.: Evaluering av arbeidsmarkedstiltak; Hva virker? Aetats Fylkeslederkonferanse, Asker.

Raaum, O.: Frafall og bortvalg i videregående skole, Storbykonferanse, Kommunaldepartementet m.fl., Oslo.

Raaum, O.: Opp og ned; Yrkesdeltaking og trygd over livsløpet for tidlige arbeidsinnvandrere i Norge, Programkonferanse, Arbeid og inkludering, Forskningsrådet, Oslo.

Raaum, O.: Gir mer penger til skolen flinkere elever? Frischsenterets jubileumskonferanse, Oslo.

Storesletten, K.: Uførhet: slutten på det nordiske eventyret? Presentert ved;
- Økonomisk Institutt Politikk-konferanse "Den nordiske modellen – et forbilde"
- KLPs årsmøte
- Næringsdepartementet

Storesletten, K.: Finansdepartementet: Foredrag/undervisning:
- "Mulighetene for å løse problemet med aldrende befolkning med innvandring"
- "Sosial forsikring og individuelle valg"

Storeslette, K.: Hvilken rolle skal store makromodeller ha? Debatt i Polyteknisk Forening.

Westlie, L.: Effekter av attføringstiltak, møte i referansegruppen til SIP'en, Forskningsparken.

8. Populære framstillinger, avisartikler, debattinnlegg m.m.

Bratsberg, B., Røed, K. og O. Raaum: Omtale i Economist av forskningsprosjekt vedr. intergenerasjonell mobilitet i Norden, USA og Storbritannia ("Europe is economically inflexible, but socially mobile", 27.05:).

Dalen, D.M. og S. Strøm: Dyre kopilegemidler i Norge – apotekenes fortjeneste? Dagens Næringsliv.

Dalen, D.M. og S. Strøm: Apotekenes fortjeneste? Dagens Næringsliv.

Ekhaugen, T.: Hvorfor innvandrere går på trygd. Intervju i Morgenbladet 26.05.2006.

Hoel, M.: Paneldebatt om energipolitikk 15. mai 2006 arrangert av Blindern SV.

Hoel, M. og S. Strøm: Mongstad-millarder ut av vinduet?, Aftenposten.

Kverndokk, S.: Climate measures less expensive than you think, intervju med Snorre Kverndokk og Reyer Gerlagh i Centre for Advanced Studies Newsletter.

Markussen, S.: En krone spart er en krone tjent, Aftenposten.

Moene, K.: Best i verden? Dagens Næringsliv.

Moene, K.: Gnierindeksen, Dagens Næringsliv.

Moene, K.: Sosial indentifikasjon, Dagens Næringsliv.

Moene, K.: Nordbergeffekten, Dagens Næringsliv.

Moene, K.: En velferdsstat for fattige, Dagens Næringsliv.

Moene, K.: "Animal spirits", Dagens Næringsliv.

Moene, K.: Profitt og ansvar, Dagens Næringsliv.

Nyborg, K.: Den moralske arbeidsgiver. Kommentarartikkel i Dagens Næringsliv.

Nyborg, K.: Små skritt med klimakampanje. Intervju i CICERONE 1/2006.

Nyborg, K.: Tarv og miljø. Artikkel/paneldebatt i Asker og Bærum Budstikke.

Nyborg, K.: Intervju i "Sånn er livet", NRK radio, om bærekraft og moralsk motivasjon.

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. økning i uttak av AFP ("Spår pensjons-eksplosjon", 23.01).

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. Regjeringens signaler om revisjon av AFP-ordning ("Mener brev varsler afp-død", 04.04).

Røed, K.: Intervju i Dagbladet vedr. synspunkter på fordelingspolitikken ("Slik kan Kristin flå de rike", 05.04)

- Oppfølging i Dagbladet dagen etter med kommentarer ("Frykter Ap snur om boligskatt").

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. situasjonen på arbeidsmarkedet ("Halvorsen på desperat arbeidsjakt", 13.05).

Røed, K.: Omtale i Dagbladet av synspunkter på pensjonsreform ("Slik vant Jens pensjonsslaget", 24.05).

Røed, K.: Omtale i Dagens Næringsliv av forslag til nytt tidligpensjonssystem ("Pensjonsnøtten", 22.06).

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. mulige virkninger av intensjonsavtalen om inkluderende Arbeidsliv ("Tviler på effekt", 07.09).

Røed, K.: Omtale i Dagens Næringsliv vedr. synspunkter på debatten om revisjon av sykelønnsordning ("Mer sykelønnstrøbbel i vente", 14.09).

Røed, K.: Reportasje og intervju i Dagens Næringsliv vedr. forslag til nytt tidligpensjonssystem ("Har løsningen på afp-floken", 19.10).

Røed, K.: Omtale i Aftenposten av synspunkter på pensjonsreform ("En dristig pensjonsreform", 20.10).

Røed, K.: Omtale i Dagens Næringsliv av synspunkter vedr. revidert AFP-ordning. ("Jenker på afp", 21.10).

Røed, K.: Intervju i NRK Norgesglasset vedr. årsaker til undersysselsetting og utstøting fra arbeidsmarkedet (25.10).

Røed, K. (Bratsberg, B. og O. Raaum): Reportasje med intervju i Dagens Næringsliv om forskningsprosjekt vedr. arbeidsinnvandrere ("De kom for å jobbe", 28.10)

- Oppfølging i Dagsnytt samme morgen med intervju
- Deltakelse i diskusjon samme dag i NRK Ukeslutt
- Intervju samme dag i Dagsrevyen
- Bred omtale i nettaviser.

Røed, K.: Intervju og reportasje i Bergens Tidene vedr. tiltak for å redusere sykefraværet i Norge (28.10).

Røed, K.: Intervju i Dagens Næringsliv vedr. effekter av avtalen om inkluderende arbeidsliv ("Umulig å måle effekten", 01.11).

Røed, K.: Omtale i Dagens Næringsliv av synspunkter på omfanget av undersysselsetting i Norge ("125.000 heltidsjobber", 01.11).

Røed, K.: Reportasje og intervju i Dagens Næringsliv vedr. nivået på uføretrygden ("Én av fire tjener på å være trygdet", 02.11)

- Oppfølging i Dagsnytt samme morgen
- Oppfølging i Aftenposten
- Deltakelse i debatt i P4 samme ettermiddag.

Røed, K.: Kommentar i Dagsavisen vedr. rentebeslutning Norges Bank (02.11).

Røed, K.: Omtale i Dagens Næringsliv av synspunkter på intensjonsavtalen om inkluderende arbeidsliv (03.11).

Røed, K.: Intervju i P2s nyhetsmorgen (NRK) vedr. Regjeringens tiltak for å få ned sykefraværet (07.11)

- Oppfølging i NRK Alltid Nyheter
- Oppfølging i NRK Dagsrevyen.

Røed, K.: Omtale i Dagens Næringsliv av rapport om veien til uføretrygd i Norge ("Husmor eller ufør", 09.11).

Raaum, O.: Vi er på utdanningstoppen, Asker og Bærum Budstikke.

Raaum, O.: Penger påvirker karakterene, Dagens Næringsliv.

Storesletten, K.: Er sykefravær et valg? Ukeslutt, Aftenposten.

Storesletten, K.: Øremerking stanser plyndring, Ukeslutt, Aftenposten.

Storesletten, K.: Kan planen svikte? Ukeslutt, Aftenposten.

Storesletten, K.: Forskjell eller forfall? Ukeslutt, Aftenposten.

Vedlegg 2 til årsberetning for 2006

Arbeidsmarkedet og utdanning

Dagpengesystemets utforming – milde sanksjoner og myke begrensninger

Vi har i 2006 gjennomført en omfattende statistisk analyse av arbeidsledighetsforløp i Norge, med basis i administrative registerdata fra 1993 til 2002. Siktemålet med analysen har vært å undersøke hvordan sannsynlighetene for overganger til ulike tilstander (jobb, utdanning, andre trygdeytelser) påvirkes av strukturelle trekk ved stønadssystemet. Et hovedfunn i analysen er at "stoppunkter" i dagpengesystemet har relativt stor effekt på sannsynligheten for å foreta overganger ut av ledighet, selv om stoppunktene ikke nødvendigvis representerer en endelig slutt på utbetaling av dagpenger. Vi kan tenke på slike stoppunkter som "myke" begrensninger i dagpengeperiodens varighet, der fortsatte ytelse betinges av at man dokumenterer jobbsøkeaktivitet, deltar i arbeidsmarkedstiltak, eller i hvert fall sender inn søknad om forlengelse av dagpengeperioden.

I det "gamle" dagpengesystemet (før 1997) var det et slikt stoppunkt etter 80 uker. Dette ble opphevet i 1997 da man gikk over til en sammenhengende dagpengeperiode på tre år (senere redusert til to år). Vi finner at det "gamle" systemet medførte en raskere overgang til arbeid enn det "nye" systemet (med inntil tre års varighet), og at det spesielt fant sted en sterk økning i overgangsraten til jobb rett i forkant av den myke begrensningen. Det viser seg faktisk at den myke begrensningen vi hadde i det norske dagpengesystemet hadde virkninger som ligner svært mye på de effektene som tidligere har vært rapportert som resultatet av "harde" begrensninger (absolutt slutt på dagpengeytelsene), bl.a. med basis i data fra USA. For hver uke man fremskynder en myk begrensning anslår vi (på usikkert grunnlag) at man oppnår en reduksjon i arbeidsledighetens gjennomsnittlige varighet på en halv dag. Det viser seg også at bruk av sanksjoner (midlertidig avstengning av

dagpenger pga. manglende jobbsøkeaktivitet eller uvillighet til å motta tilbud om passende arbeid) har en gunstig effekt på sannsynligheten for jobbovergang.

Arbeidet med analyser av dagpengesystemets virkninger på jobbsøkeatferden er dokumentert i artikkelen "Unemployment Insurance in Welfare States: Soft Constraints and Mild Sanctions", av Knut Røed og Lars Westlie (kommer). Arbeidet med artikkelen er utført innenfor rammen av det strategiske instituttprogrammet for arbeidsmarkeds- og trygdeforskning, finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Finansdepartementet.

Evaluering av den utvidede "ungdomsgarantien"

Ungdom er en høyt prioritert gruppe i den aktive arbeidsmarkedspolitikken. En rekke arbeidsmarkedstiltak har vært utformet spesielt for arbeidsledige i aldersgruppene 16-19 år og 20-24 år. For den yngste aldersgruppen har det særlig vært satset på gjenopptaking av ordinær utdanning og opplæring gjennom arbeid. For denne aldersgruppen har det siden 1979 også vært en garanti om arbeidsmarkedstiltak dersom det ikke er mulig å finne passende skoleplass eller jobb. Denne satsingen går under betegnelsen "ungdomsgarantien", selv om det strengt tatt ikke er utformet noen lovfestede rettigheter. I perioden 1995-1998 ble det også iverksatt en forsterket tiltakinnsats rettet mot arbeidsledig ungdom i aldersgruppen 20-24 år som hadde vært ledige i minst 6 måneder. Denne ordningen ble omtalt som en utvidelse av ungdomsgarantien, selv om den hadde mer karakter av sterkere prioritering enn av en egentlig garanti.

Frischsenteret har, i samarbeid med Institutt for samfunnsforskning (ISF), gjennomført en evaluering av den utvidede ungdomsgarantien. Vi har benyttet to ulike statistiske metoder for å undersøke om utvidelsen hadde noen effekt på utfallet av ungdommenes jobbsøkeperioder – såkalt "forskjell-i-forskjell" (FF) og forløpsanalyse. FF-analysene indikerer at effektene generelt var nokså små. Ikke overraskende finner vi at den utvidede ungdomsgarantien medførte en økt risiko for tiltaksdeltakelse for langtidsledig ungdom som ble omfattet av ordningen. Ungdomsgarantien bidro også til en viss økning i jobbstabiliteten for langtidsledige som kom i jobb. Videre finner vi at ungdomsgarantien bidro til at

færre unge ledige ble trygdet eller mottok sosialhjelp. Disse resultatene må betegnes som positive og i tråd med formålet.

Forløpsanalysene gir tilsvarende resultater når det gjelder økt tiltaksdeltakelse for langtidsledige, men her er effekten signifikant positiv også for dem som har vært ledige en kortere periode. Forløpsanalysene indikerer dessuten at ungdomsgarantien medførte en signifikant økning i overgangsraten fra åpen arbeidsledighet til ordinær jobb. En mulig årsak er at fokuset på aktivitet og deltakelse i arbeidsmarkedstiltak gjør det mindre attraktivt for noen å være dagpengemottaker. Ut fra en samlet vurdering av analyseresultatene konkluderes det med at ungdomsgarantien har bidratt til økt deltakelse på arbeidsmarkedstiltak og økt overgang fra ledighet til jobb for dem som har vært omfattet av ordningen.

Analysene er dokumentert i rapporten "Ungdomsgarantien for 20-24-åringer: Har den satt spor?" (ISF rapport 2006:4) og i artikkelen "Virker ungdomsgarantien?" (Søkelys på arbeidsmarkedet , Vol. 23, No. 1), begge skrevet av Inés Hardoy, Knut Røed, Hege Torp og Tao Zhang. Prosjektet ble utført på oppdrag fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Arbeidsledighet og bruk av sykepenges

Arbeidsledige med rett til dagpenger kan motta dagpenger i en begrenset periode (dagpengeperioden). For tiden er denne perioden av to års varighet. Vi observerer at overgangsraten fra dagpengemottaker til sykepengemottaker er spesielt høy blant dagpengemottakere som er nær slutten av dagpengeperioden. En mulig årsak er at sykkelighet/helseproblemer øker med arbeidsledighetens varighet. En alternativ forklaring er at den maksimale sykepengeperioden er uavhengig av lengden på den gjenværende maksimale perioden med dagpenger, hvilket gir et økonomisk motiv til å "velge" sykepenger framfor dagpenger mot slutten av dagpengeperioden. Dette spørsmålet har vært gjenstand for nærmere analyse ved Frischsenteret i 2006. Resultatene viser at sannsynligheten for at en dagpengemottaker blir sykepengemottaker innenfor den neste måneden, øker med rundt 50% de siste tre månedene før dagpengeperioden slutter. I tillegg ser man at de som blir sykepengemottakere mot slutten av dagpengeperioden har økt sannsynlighet for å motta sykepenger i de maksimale 12 månedene. Selv om

det finnes alternative forklaringer som ikke kan utelukkes gitt de tilgjengelige data (for eksempel forsinket sykemelding), gir resultatene en viss støtte for at overgang til sykepenger ikke bare påvirkes av sykkelighet, men også av økonomiske insentiver som oppstår i samspillet mellom regelverk for dagpenger og sykepenger.

Arbeidet med å analysere samsillet mellom dagpenger og sykepenger er utført av Morten Henningsen som ledd i hans doktorgradsprosjekt. Resultatene er dokumentert i artikkelen "Moving between Welfare Payments. The Case of Sickness Insurance for the Unemployed" (Memorandum nr. 4/2006, Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo). Arbeidet er utført innenfor prosjektet "Mobilisering av arbeidstilbudet", finansiert av Norges Forskningsråd.

Yrkesrettet attføring

Antall deltakere på yrkesrettet attføring har økt markant de senere årene, fra ca. 78.000 i 1994 til ca. 114.000 i 2003, blant annet som et svar på økningen i antall uføretrygdede i samme periode. Selv om det finnes en del kunnskap om deltakernes tilstand relativt kort tid etter attføringsforløpets slutt, har man visst lite om hvor deltakerne ender opp på noe lengre sikt. Vi har forsøkt å tilveiebringe slik kunnskap gjennom å følge de personene som deltok på attføringstiltak i perioden 1994-2000 opp til tre år etter avsluttet attføring. I tillegg presenterer vi statistikk vedrørende mer kortsiktige utfall og for hvordan kort- og langsiktig "suksess" samvarierer. Statistikken er inndelt etter deltakernes alder, kjønn og innvandrerbakgrunn, og etter hvilken type tiltak personen deltok på. Sett under ett er 52% i jobb et år etter at attføringen ble avsluttet. Av disse er 74% fortsatt i jobb tre år etter attføringsforløpet. I den siste gruppen har 70% en årsinntekt på minst 240.000 2005-kroner. 21% av attføringsforløpene ender i uføretrygd, og 96% av disse er fortsatt på uføretrygd tre år etter attføringsforløpet. Vi undersøker også virkningene av det innskjerpede attføringskravet i 2000. Det ser ut til at antall attføringsforløp økte etter 2000, men fordelingen av denne økningen over aldersgruppene er ikke slik innskjerpingen skulle tilsi.

Resultatene fra dette prosjektet er dokumentert i rapporten " Utfall av yrkesrettet attføring i Norge 1994-2000" av Tyra Ekhaugen (Frischrappport nr. 6/2006). Prosjektet har vært finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Evaluering av opplæringstiltak for ordinære arbeidssøkere og yrkeshemmede

Frischsenteret har i samarbeid med Institutt for samfunnsforskning (ISF) gjennomført en evaluering av opplæringstiltak for ordinære arbeidssøkere og yrkeshemmede i perioden 1993-2003. Prosjektet har kartlagt bruken av kvalifiserings- og opplæringstiltak i Norge gjennom denne perioden og også evaluert virkningene av disse tiltakene. Ved bruk av forløpsanalyse og sannsynlighetsmatching har vi spesielt evaluert arbeidsmarkedsopplæringstiltak (AMO) for ordinære arbeidsledige og AMO og skolegang for yrkeshemmede. Prosjektet har i tillegg forsøkt å studere samspillet mellom utdanningspolitikk og arbeidsmarkedspolitikk ved å analysere effekten av lovfestet "voksenrett" til videregående opplæring. Vi har funnet at AMO-tiltak gir opphav til en viss innlåsnings-effekt mens tiltakene pågår, men at det til gjengjeld finner sted en markert økning i sannsynligheten for å komme i arbeid etter at tiltaket er avsluttet. Vi tar i bruk modellsimuleringer for å anslå den samlede virkningen. Simuleringene tyder på at AMO-tiltakene samlet har bidratt til en liten nedgang i arbeidsledighetens varighet (inklusive tiltaksperioden). Opplæringstiltak i form av skolegang og AMO for yrkeshemmede kommer vesentlig bedre ut enn praksisplass med høyere jobbsannsynlighet, høyere sannsynlighet for å ta ordinær utdanning og lavere sannsynlighet for å motta andre trygdeytelser. Analysen av voksenrett til videregående opplæring tyder på visse positive effekter når det gjelder sannsynligheten for å starte opp og fullføre ordinær utdanning.

Resultatene fra dette prosjektet er dokumentert i rapporten " Aetats kvalifiserings- og opplæringstiltak - En empirisk analyse av seleksjon og virkninger" av Inés Hardoy, Knut Røed og Tao Zhang (Frischrappport nr. 4/2006). Prosjektet har vært finansiert av Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Økonomiske insentiver og sysselsetting etter endt attføring

Frischsenteret har gjennom flere år arbeidet med metoder som kan brukes til å anslå framtidige arbeidsinntekter for personer som (for tiden) ikke deltar i arbeidsmarkedet. På basis av slike anslag har vi i 2006 arbeidet med økonometrisk analyse av faktiske arbeidsmarkedsutfall. Vi har tatt utgangspunkt i en gruppe "marginale" arbeidstakere som er forventet å ha en viss (rest)arbeidsevne, nemlig personer som har avsluttet yrkesrettet attføring. Vi har benyttet en strukturell modell for analyse av preferert arbeidsmarkedstilstand (basert på diskrete valg), samtidig som vi har forsøkt å ta hensyn til at ulike personer kan stå overfor svært ulike *muligheter* i arbeidsmarkedet. Analysen omfatter alle personer som avsluttet et yrkesrettet attføringsløp i 1999 (13.588 personer), og deres overganger til syv alternative arbeidsmarkedstilstander ett og to år etter avsluttet attføring. De ulike tilstandene er karakterisert ved arbeidstid og trygdestatus (med eller uten uføretrygd). Utfallene antas å bli bestemt av preferanser/insentiver og av ikke-pekuniære aspekter ved tilbudte jobbalternativer. Hyppigheten av tilbud innenfor de ulike kategoriene antas å variere med individuelle kjennetegn og med tilstanden i det lokale arbeidsmarkedet.

Resultatene fra analysen tyder på at "realistiske" endringer i insentivstrukturen vil ha relativt moderate virkninger på observerte arbeidsmarkedsutfall for den gruppen som analyseres. F.eks. anslås det at en økning i netto lønn med 10 prosent bare vil øke andelen fulltidssysselsatt med rundt 0,5 prosentpoeng (effekten er ikke signifikant forskjellig fra null på 10 prosent nivå). Samtidig kan det synes som det er en viktig asymmetri, ved at det virker mer jobbfremmende å "gjøre det verre" å være trygdet enn å "gjøre det bedre" å være i jobb. Et kutt i uføretrygden på 10 prosent anslås f.eks. å øke andelen i fulltidsjobb med 1 prosentpoeng (signifikant effekt på 5 prosent nivå).

Analysene av hvordan insentiver påvirker sysselsettingsmønsteret for "marginale" grupper er dokumentert i artikkelen "Employment Behaviour of Marginal Workers – The Roles of Preferences and Opportunities" (kommer), av Morten Nordberg. Arbeidet har vært finansert av Norges Forskningsråd gjennom Skatteforskningsprogrammet.

Veien til uføretrygd i Norge

Vi har i 2006 gjennomført en studie av veiene inn til uføretrygd i Norge. Studien har vært foretatt med basis i aidentifiserte koblede registerdata, og består av to hoveddeler: i) en analyse av hvilke faktorer som er forbundet med høy sannsynlighet for bli uføretrygdet, og ii) en kartlegging av arbeids-, trygde- og inntektshistoriene til dem som faktisk ble uføre i 2002. Omkring 14 prosent av den i utgangspunktet ikke-uføre befolkningen som var mellom 30 og 55 år i 1992 ble uføretrygdet i løpet av perioden 1993 til 2003. Det er store forskjeller i uførerisiko mellom ulike grupper; eksempelvis er kvinner mer utsatt enn menn, og personer med lav utdanning har en større tilbøyelighet til å bli uføretrygdet enn personer med høy utdanning. Samtidig ser det ut til at forhold på arbeidsmarkedet har stor innvirkning på sannsynligheten for å bli ufør. Våre resultater viser at nedbemanninger fører til høyere risiko for å bli uføretrygdet. Et forsiktig anslag tyder på at om lag 5 prosent av tilstrømningen til uføretrygd kan forklares direkte av nedbemanninger som fant sted i perioden 1992 til 2000. Ser vi på trygde- og sosialhjelpshistorien til folk som ble uføre mot slutten av vår dataperiode (2002), er det mange som har lange historier bak seg. Hele 45 prosent av de nye uføre mottok trygd eller sosialhjelp så lenge som 10 år før uføretidspunktet.

Resultatene fra dette prosjektet er dokumentert i rapporten "Veien til uføretrygd i Norge" av Elisabeth Fevang og Knut Røed (Frischrappport nr. 10/2006) . Prosjektet ble finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Aldersdifferensiert arbeidsgiveravgift

Frischsenteret har i 2006 foretatt en evaluering av ordningen med lavere arbeidsgiveravgift for arbeidstakere over 62 år. Ordningen ble innført sommeren 2002. Evalueringen tok sikte på å undersøke om den særlige avgiftsreduksjonen kunne "spores" i sysselsettingsmønster og arbeidsledighet blant eldre arbeidstakere. I analysen ble det avdekket en statistisk signifikant reduksjon i overgangsraten ut av arbeidslivet for aldersgruppen som ble omfattet av reformen. Denne reduksjonen gjaldt imidlertid i første rekke overganger fra sysselsetting til uføretrygd, hvilket også kan forklares av endringer i rutine for innvilging av uføretrygd. Det ble ikke funnet noen indikasjoner på at den

reduerte arbeidsgiveravgiften økte sannsynligheten for at eldre arbeidsledige kommer tilbake til jobb.

Analysen er dokumentert i rapporten "Analyse av aldersdifferensiert arbeidsgiveravgift" av Gaute Ellingsen og Knut Røed (Frischrapport nr. 5/2006). Arbeidet med rapporten ble foretatt innenfor rammen av det strategiske instituttprogrammet for arbeidsmarkeds- og trygdeforskning, finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Finansdepartementet. Arbeidet ble også delfinansiert av prosjektet "Eldres velferd og arbeidsmarkedstilknytning", finansiert av Norges Forskningsråd.

Arbeidsinnvandreres langsiktige tilpasning i arbeidsmarkedet

Frischsenteret har i 2006 arbeidet med analyser av arbeidsinnvandreres langsiktige tilpasning i det norske arbeidslivet. Med basis i koblede registerdata foretas en studie av arbeids- og trygdekarrierene til mannlige arbeidsinnvandrere som kom til Norge fra India, Pakistan, Tyrkia og Marokko i årene rett før innvandringsstoppen ble innført i 1975. Innvandrergruppen sammenlignes med en norsk kontrollgruppe bestående av personer med samme alder og like lang utdanning. Resultatene viser at arbeidsinnvandrerne hadde svært høye sysselsettingsrater de første årene etter immigrasjonstidspunktet - høyere enn den norske kontrollgruppen. Men etter ca. 10 år begynner sysselsettingsratene blant innvandrerne å falle ganske dramatisk. I år 2000 var bare halvparten av arbeidsinnvandrerne sysselsatt, mot 87 prosent i den norske kontrollgruppen. Så mange som 74 prosent av de ikke-sysselsatte innvandrerne mottok da uføretrygd, og enda 17 prosent mottok annen type trygdeytelse eller sosialhjelp.

Vi har fokusert på to mulige forklaringer bak denne nokså nedslående utviklingen. For det første kan dette avspeile at ikke-vestlige innvandrere ikke integreres godt nok i det norske arbeidsmarkedet, og at arbeidsinnvandrere i noen grad spiller rollen som reservearbeidskraft. Under den økonomiske lavkonjunkturen på slutten av 1980-tallet og begynnelsen av 1990-tallet mistet mange innvandrere jobben, og fikk senere problemer med å komme tilbake i arbeidslivet. For det andre kan dette også handle om økonomiske insentiver. Den norske uføretrygden er særlig sjenerøs overfor uføre med hjemmenværende

ektefelle og/eller mange barn. Og det som nettopp kjennetegner arbeidsinnvandrerne som analyseres i denne studien er en høy andel med hjemmeværende ektefelle og mange barn. Enkelte uføre i denne gruppen får som følge av dette utbetalt mer i uføretrygd enn det de *noen gang* - selv i sine aller beste inntektsår - har vært i stand til å tjene i arbeidslivet.

Resultatene fra dette prosjektet er dokumentert i artikkelen "The Rise and Fall of Immigrant Employment: A Lifecycle Study of Labor Migrants to Norway" av Bernt Bratsberg, Oddbjørn Raaum og Knut Røed (www.frisch.uio.no/pdf/riseandfall.pdf). Prosjektet har vært finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet og Verdensbanken.

Inntektsmobilitet over generasjoner

Samfunnsøkonomiske studier av inntektsmobilitet fra en generasjon til den neste domineres av antakelsen om at endringer i foreldrenes inntektsnivå har like stor innflytelse på barnas inntekter på tvers av inntektsfordelingen ("lineær modell"). Vi har undersøkt om dette utgangspunktet gir en god beskrivelse av sammenhengen mellom foreldre og barns inntekter i Norden, England og USA. For både England og USA gir den lineære modellen er rimelig god beskrivelse. Mønsteret er imidlertid et annet i Danmark, Finland og Norge. I de nordiske landene er sammenhengen mellom foreldre og barns inntekter svært svak i de "fattigste" familiene, målt ved foreldrenes inntekter. Blant barn av de rikeste foreldrene er styrken på sammenhengen mellom egen og foreldrenes inntekt ikke lang unna det vi finner i England, men likevel svakere enn i USA. Det synes med andre ord å være et slags "gulv" i fordelingen av sønnenes (forventede) inntekter i de nordiske landene.

Vår tolkning av dette funnet er at "gulvet" skyldes velferdsstatens sikkerhetsnett som søker å sikre en minimumsstandard for alle, både når det gjelder ferdigheter og inntekt. Dette skjer i samspill med arbeidsmarkedet, der tariffbestemte lønninger for lavlønte tross alt er relativt høye, og trygdeytelser bidrar til å presse de laveste lønningene oppover. Internasjonale studier viser også at fordelingen av kunnskap i Norge (og i øvrige Nordiske land) er sammenpresset,

slik at arbeidstakerne med de svakeste ferdighetene er mer kunnskapsrike enn i andre land.

Resultatene fra denne studien er nærmere dokumentert i artikkelen "Nonlinearities in Intergenerational Earnings Mobility: Consequences for Cross-Country Comparisons" av Bernt Bratsberg, Knut Røed, Oddbjørn Raaum, Robin Naylor, Markus Jäntti, Tor Eriksson og Eva Österbacka (kommer i *Economic Journal*, 2007). Prosjektet har vært finansiert av Nordisk Ministerråd og av Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Gir mer penger til skolen bedre læring?

I Norge settes det ofte inn ekstra ressurser på skoler der elever har et spesielt svakt utgangspunkt og stort behov for veiledning. Dette gir opphav til mønsteret at jo flere ressurser en skole mottar, jo svakere er karakterene blant 10. klassingene. Denne sammenhengen er åpenbart ikke kausal, og "kompenserende ressurstildeling" gir store metodiske utfordringer når en ønsker å kartlegge hvorvidt en økning i bevilgninger til skolen påvirker læringsutbyttet. Vår studie fokuserer på variasjon i ressursbruk som kan tilskrives ulike inntektsforhold i norske kommuner. Spesielt ser vi på inntektsvariasjon som er generert fra beskatning av kraftanlegg, og som dermed ikke er knyttet til befolkningssammensetningen. Vi finner at kraftkommuner bruker mer penger på skolen, og at elevene der oppnår bedre karakterer enn elever med samme familiebakgrunn som er bosatt i tilsvarende kommuner. Om kommunens driftsutgifter pr elev i ungdomsskoleårene øker med 10 000 kroner, finner vi at omkring en av seks elever forbedrer seg med én karakter ved skriftlig eksamen i 10. klasse.

Arbeidet med denne studien inngår i et samarbeidsprosjekt med Torbjørn Hægeland, SSB og Kjell Gunnar Salvanes ved NHH. Prosjektet er finansiert av KUL-programmet i Norges Forskningsråd.

Adferdsøkonomi

Reklame i markeder med nettverkseksternaliteter

For noen produkter er kundenes nytte sterkt avhengig av nettverkseksternaliteter. Dette betyr at kunden vil ha mye mer nytte av produktet jo flere andre som kjøper det: Jo flere venner og kjente som har mobiltelefon, jo flere er det å sende SMS til. Jo flere som har MP3-spillere, jo flere er interessert i å laste ned podcast og jo større blir tilbudet av podcast – dermed øker nytten av å eie en MP3-spiller. Da videospillerne kom på markedet var det flere alternative teknologier, særlig var det konkurranse mellom VHS og Beta. Jo flere som hadde VHS, jo mer filmer ble tilgjengelig for denne standarden, og jo mindre attraktiv ble Beta. Til slutt var Beta borte fra markedet.

Slike nettverkseksternaliteter kan gjøre det svært vanskelig for andre produsenter og standarder å etablere seg. Da VHS var etablert som standard, var det svært vanskelig for alternative standarder å etablere seg. Problemstillingen i dette arbeidet (Memorandum fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, nr. 24/2006) er å studere hvordan reklame påvirker konkurransen i markeder med nettverkseksternaliteter. En slik analyse krever en modell for hvordan reklame påvirker folks adferd.

I modeller der konsumentene er rasjonelle aktører som utnytter tilgjengelig informasjon optimalt, vil reklame som verken påvirker priser eller inntekt bare kunne påvirke valgene gjennom å gi ny informasjon. Vi har imidlertid tidligere utviklet en modell for hvordan reklamen påvirker folks handlinger, hvor en tar hensyn til psykologene Kahneman og Tverskys arbeider om hvordan folk danner seg oppfatninger om sannsynligheter. Disse arbeidene tyder på at mange ikke utnytter tilgjengelig informasjon slik statistisk teori tilsier, men bruker enklere heuristikker eller tommelfingerregler. En slik strategi er å bedømme hvor vanlig et fenomen er ut fra hvor lett det er å lage et mentalt bilde av det, eller hvor lett tilgjengelig det er i hukommelsen. For eksempel er det blitt dokumentert gjennom eksperimenter at de fleste tror at ord på syv bokstaver som slutter på "ing" forekommer oftere på en vanlig romanside enn ord som har "i" som tredje

siste bokstav. Dette strider mot helt fundamental sannsynlighetsteori, siden alle ord som slutter på "ing" skal telles med blant de ordene som har "i" som tredje siste bokstav. Teoriens forklaring er at ord som slutter på "ing" er lettere tilgjengelig i hukommelsen.

I markeder med nettverkseksternaliteter vil folk tro – i henhold til teorien - at et produkt er mer utbredt jo lettere det er å danne seg et mentalt bilde av noen som bruker produktet, og det er lettere for dem å lage et slikt mentalt bilde jo mer de har vært eksponert for reklame for produktet. Vi tenker oss at et nytt produkt blir introdusert i et slikt marked, hvor det alt er et dominerende etablert produkt. Det nye produktet er teknisk bedre, mens det beste salgsargumentet for det etablerte produktet er at det har en dominerende markedsandel. Vi viser så at jo billigere det er å reklamere, jo svakere blir konkurransefordelen til det etablerte produktet. Grunnen er at reklamen nettopp vil påvirke folk oppfatninger om markedsandeler, som er det etablerte produktets viktigste fordel. Selv om begge bedriftene kan reklamere, vil reklame virke som støy for folks oppfatning om faktiske markedsandeler. Hvis begge bedriftene reklamerer like mye, vil folk undervurdere markedsdominansen til det etablerte produktet, og derfor lettere la kvalitetsforskjellen være avgjørende. Om konsumentene i tillegg skjønner at de har blitt påvirket av reklame, vil det gi dem mindre grunn til å stole på sine anslag på markedsandeler; det gir enda sterkere grunn til å vektlegge kvalitetsforskjellen. Reklame vil derfor gjøre det lettere for et nytt og bedre produkt å etablere seg i et marked med nettverkseksternaliteter. Det etablerte produktet er derfor mer konkurranseutsatt jo lavere reklamekostnaden er.

Selv om reklame fremmer konkurranse, er det ikke opplagt at velferden vil øke. For det første brukes det ressurser på reklame, og for det andre kan de som alt har kjøpt det etablerte produktet tape på at det blir fortrent av nye produkter. Da VHS ble fortrent av DVD, led noen tap ved at de ble sittende igjen med eldre utstyr mens tilgangen til nye videokassetter ble redusert. Virkningen på samlet velferd kan derfor være usikker.

Arbeidsmotivasjon - altruistiske sykepleier og egoistiske bakere

Ser en på publiserte arbeider for eksempel i "Journal of Health Economics" finner en mange modeller for helsearbeidere hvor det antas at de er opptatt av

pasientens ve og vel. Selv om en slik antagelse kan virke rimelig, er den likevel ikke vanlig i andre deler av økonomifaget. Adam Smith skriver i en kjent passasje: "It is not for the benevolence of the baker, the butcher or the brewer that we expect our dinner, but for their regard to their self interest". Det er vanlig i nesten alle økonomiske modeller å anta at arbeidere, i tråd med Smiths påstand, bare er opptatt av sin egeninteresse; de ønsker høyest mulig lønn med minst mulig innsats. Mens det altså er vanlig å anta at helsearbeidere i noen grad motiveres av altruisme, er samme antagelse uvanlig for arbeider i andre sektorer, f. eks. bakere. Men hvorfor skulle sykepleiere være en annen type mennesker enn bakere? Om det nå virkelig skulle være slik, hva er det som forårsaker at de mest altruistiske menneskene havner i helsesektoren?

I dette arbeidet har vi sett på implikasjonene dersom alle har samme arbeidsmotivasjon. Mer spesifikt antar vi at alle er opptatt av sitt bidrag til hvordan andre har det, enten de er sykepleiere eller bakere. Den avgjørende forskjellen på de to yrkene er at bakerne selger det brødet de selv produserer, og dermed tjener de mer jo mer de står på. Sykepleierne har derimot en fast lønn som er den samme uansett hvor hardt de arbeider. En grunn til en slik lønnsstruktur kan være at innsatsen enten ikke er observerbar eller at den ikke kan kontraktfestes, men vi kan godt kjenne innsatsen til sykepleierne som gruppe. Det sentrale er at ulike sykepleiere kan yte ulik innsats uten at det gir forskjeller i jobbsikkerhet eller lønn – verken nå eller senere. For å finansiere sykepleiernes innsats betaler alle en fast skatt, uavhengig av inntekt.

Om alle bare var opptatt av å få høyest lønn til minst mulig innsats, ville bakerne se at lønna avhenger av hvor mye de produserer, og de vil ha incentiv til å stå på, mens alle sykepleiere vil yte minimal innsats. I realiteten vil en i noen grad observere de sykepleierne som markerer seg positivt eller negativt, slik at det kan få konsekvenser for lønn og jobbsikkerhet. Det kan synes som om en slik forklaringen på ytt innsats ikke blir ansett som plausibel. Det er derfor vanlig i litteraturen å anta at helsearbeidere også drives av altruistisk motivasjon.

Hva skjer med innsatsen dersom vi antar at individene er opptatt av sitt bidrag til andres nytte? Ikke overraskende vil dette føre til at sykepleierne vil yte en større innsats. Ved å yte en større innsats får de hjulpet flere pasienter, og selv om det er et slit som koster noe, så gir det også en tilfredsstillelse. Mer

overraskende er det kanskje at bakerne vil yte akkurat samme innsats enten de bryr seg om sitt bidrag til andres velferd eller ikke. Hvorfor har de ikke nå større glede av å selge flere brød som jo vil mette flere munner?

I den enkle modellen er det bare to goder, brød og de tjenestene sykepleierne yter. Da er forklaringen enkel: Den tjenesten sykepleierne yter selges ikke, så det eneste de kan kjøpe for lønna si er brød. Bakeren betaler skatt, og i praksis er dette da et visst antall brød. Om han baker flere brød enn det som skal til for å betale skatten, vil han altså spise dem selv. Derfor vil motivasjonen til å hjelpe andre ikke motivere ham til å bake mer. Dette forutsetter at bakeren, selv om han er opptatt av å hjelpe andre, er enda mer opptatt av egen nytte, så han vil ikke bake bare for å gi bort bakverkene. Andre bakere har like mye brød som han selv, og med mindre sykepleierne tjener veldig lite, vil han ikke ønske å bake brød bare for å gi dem bort (han vil heller ha dem selv).

Et samfunn hvor det bare produseres brød finnes selvsagt ikke, men selv om det er flere varer som kjøpes og selges, endrer det ikke konklusjonen. Om bakeren baker et brød til og selger det, vil han bruke pengene til å kjøpe noe annet, kanskje en biff fra slakteren, for å holde oss til Smiths verden. Han vil alltid bytte brødet mot noe annet som er like mye verd. Til syvende og sist er det bakeren og bare bakeren som tjener på at det blir bakt et brød til. Selv om han har glede av å hjelpe andre, vil det derfor ikke motivere ham til å bake mer.

Hva om folk er ulike, f. eks. ved at bare noen legger stor vekt på å være nyttig for andre? Da vil myndighetene ønske å ansette de sykepleierne som har sterkest motivasjon for å være nyttig, siden de som mangler en slik motivasjon vil gjøre minimal innsats. Det viser seg imidlertid at denne sektoren er attraktiv for to grupper; de som vil bli sykepleier for å hjelpe andre, og de som ønsker seg en fast lønn uten å måtte jobbe hardt; det vi si de som er mest og de som er minst opptatt av å hjelpe andre. De som bare er middels opptatt av å hjelpe andre vil heller bli bakere; dersom de jobber lite vil de se at de ligger samfunnet mer til byrde enn til nytte gjennom lønna de hever. Jobber de mye kan de hjelpe andre, men det er de ikke tilstrekkelig opptatt av (lønna er for lav til at de skal være villig til å yte mye).

Ved å sette lønna lav nok vil imidlertid de minst motiverte se seg best tjent med å være bakere. Men en slik lønn vil gi færre sykepleiere enn optimalt. Hvordan skal en så tiltrekke seg flere sykepleiere uten å hente inn igjen de minst motiverte? En mulig løsning er å legge forholdene til rette for å gjøre en god jobb. Det vil gjøre sykepleierne i stand til å hjelpe flere, noe som er særlig viktig for de som er mest opptatt av å bety mye for andre.

Selv om vi tok utgangspunkt i modeller fra helseøkonomi (sykepleiere), så gjelder konklusjonene for alle tilsvarende yrker hvor innsatsen er vanskelig å verifisere, slik at lønn blir lite avhengig av innsats. Læreryrket kan for eksempel tiltrekke seg noen som har stor glede av å se barn tilegne seg ny kunnskap, og andre som aldri forbereder seg ett minutt, men som ser det som en fast lønn med kort arbeidsdag og lange ferier. Større klasserom, mer undervisningsmateriell osv. vil virke mer motiverende for de som vil gjøre en god jobb, men i liten grad gjøre yrket mer fristende for de som tiltrekkes av de lange feriene.

Selv om bakerne ikke endrer sin adferd, vil de likevel føle at de også bidrar til å hjelpe andre. Gjennom den skatten de betaler finansierer de sykepleiernes innsats, og om de selger brød for å kjøpe biff, så har de i det minste selv gjort noe for å skaffe biffen. Det samme gjelder ikke for de som er arbeidsledige og mottar trygd. De trenger også brød for å leve, men gjør selv ingenting for å skaffe det. De pengene de mottar som stønad kunne blitt brukt til å lønne flere sykepleiere eller lærere og kommet andre til gode. Modellen tilsier derfor at arbeidsledige kan ha lavere nytte en de som er sysselsatt, også hvis de to gruppene har samme inntekt. Dersom de bare var opptatt av å få mest mulig utbetalt med minst mulig innsats, ville derimot arbeidsledighet med full lønnskompensasjon gjennom trygd være en ideal-tilstand. På samme måte kan modellen forklare at noen går på jobb selv om de har dager igjen til egenmeldt sykdom, selv om verken lønn eller jobbsikkerhet blir påvirket av om de er hjemme.

Modellen vi har utviklet er helt i samsvar med Adam Smiths påstand - han sa jo ikke at bakerne eller bryggerne er egoister, men at det er egeninteressen som bestemmer innsatsen deres. Samtidig er den helt i tråd med vanlig forutsetninger innen helseøkonomi. Modellen har imidlertid en del nye implikasjoner for hvordan en best tiltrekker ønsket arbeidskraft i offentlig sektor. Den forklarer

også en del observasjoner om arbeidsledighet og sykefravær hvor mer tradisjonelle modeller kan virke mindre plausible.

Energi og miljø

EUs kvotesystem

Kyotoavtalen innebærer at i-land, som har ratifisert avtalen, får tildelt omsettbare kvoter (kyotokvoter) for perioden 2008-2012. EU har innført et eget kvotesystem som omfatter deler av utslippene fra EU-landene. Kvotene som benyttes i dette systemet fremskaffes ved at EU-landene konverterer en del av sine tildelte kyotokvoter til EU-kvoter. EU-kvoter og kyotokvoter omsettes i separate markeder.

På oppdrag fra Finansdepartementet (Rapport fra Frischsenteret nr. 2/2006) har vi drøftet ulike faktorer som påvirker prisen på EU-kvoter, prisen på kyotokvoter og prisdifferansen mellom dem. Spesielt ser vi på hvordan bruk av kyotoavtalens fleksible mekanismer, Clean Development Mechanism (CDM) og Joint implementation (JI), påvirker prisdifferansen mellom kvotesystemene.

Våre viktigste konklusjoner er som følger: Dersom vi ser bort fra de fleksible mekanismene vil prisen på EU-kvoter avvike fra prisen på kyotokvoter fordi de to kvotetyperne omsettes i separate markeder. Oppfyllelsen av kyotoavtalen blir dermed ikke kostnadseffektiv. Hvilken av de to kvoteprisene som blir høyest avhenger både av omfanget av kilder som er inkludert i EUs kvotesystem, og av hvor mange av kyotokvotene som konverteres til EU-kvoter.

Utformingen av en klimaavtale for perioden etter 2012 (periode 2) påvirker prisene på EU-kvoter og kyotokvoter også i perioden 2008-2012 (periode 1). En videreføring av kyotoavtalen i periode 2 med strengere utslippskrav enn i periode 1 har to motstridende virkninger på kvoteprisene i periode 1, i forhold til en situasjon uten avtale i periode 2. På den ene siden kan muligheten for å spare kvoter bidra til økte priser i periode 1. På den annen side øker gevinsten ved å

installere miljøvennlig teknologi i periode 1, og dette bidrar til lavere kvotepriser i periode 1.

Det er godt mulig at i-landene ikke gjennomfører en kostnadseffektiv klimapolitikk for de kildene som ikke er omfattet av EUs kvotesystem. Det er også mulig at Russland vil utnytte sin markedsrett i kvotemarkedet. Begge disse forholdene påvirker prisen på kvotekvoter, og medfører at kostnadene ved å oppnå kvotemålsettingen øker.

Kyotoavtalen åpner for at et lands utslipp kan overstige dets beholdning av kvotekvoter dersom dette dekkes opp av CDM-kvoter og/eller JI-kvoter. Disse er fremskaffet gjennom investeringer i utslippsreducerende prosjekter i u-land (CDM) og i andre i-land (JI). Bruken av de fleksible mekanismene CDM og JI kan bidra til å redusere eller eliminere prisforskjellen mellom EU-kvoter og kvotekvoter. Bindende restriksjoner på bruken av de fleksible mekanismene øker imidlertid den samlede kostnaden ved å oppfylle kyotoavtalen.

Dersom prisen på EU-kvoter er høyere enn prisen på CDM/JI-kvoter, vil aktører i land der bruk av CDM-kvoter er tillatt selge EU-kvoter, som de erstatter med kjøp av CDM/JI-kvoter. Et EU-land kan derfor ikke hindre at utslipp fra landets aktører indirekte blir motsvart av utslippsreduksjoner gjennom CDM/JI-mekanismen så lenge det er andre EU-land som tillater bruk av denne mekanismen, og EU-kvotene er fritt omsettelige.

Hvis EU ikke tillater bruk av CDM-kvoter tilsier våre anslag at dersom rest-Kyoto selger JI-kvoter svarende til om lag 2 prosent av sin kvotetildeling, sikres lik pris i de to systemene. Hvis derimot EU ikke tillater bruk av JI-kvoter, er det mulig at det ikke fins tilstrekkelig med CDM-kvoter til å sikre lik pris i de to systemene.

Kvotehandel

I samfunnsøkonomiske analyser konkluderes det ofte at handel med kvoter vil realisere en kostnadseffektiv utslippsreduksjon. Begrunnelsen er at aktører vil handle med kvoter inntil alle forskjeller i marginale rensekostnader er eliminert.

Dette tilsier at handel med kvoter, både nasjonalt og internasjonalt - f.eks. som del av kyotoavtalen - er gunstig. Resonnementet forutsetter imidlertid at markedsimperfeksjoner andre steder i økonomien ikke påvirkes av kvotehandelen. Hvis dette ikke er tilfelle, kan kvotehandelen endre effektivitetstapet i den resterende delen av økonomien.

Kyotoavtalen skal regulere utslippene av klimagasser fra de landene som har ratifisert avtalen. Et sentralt virkemiddel i denne avtalen er mekanismer for handel med kvoter. Imidlertid tar ikke kyotoavtalen inn over seg at utslippskostnader avhenger av teknologisk utvikling, som igjen avhenger av FoU politikken. Generelt vil FoU i én bedrift kunne redusere utslippskostnaden ikke bare i bedriften, men også i andre bedrifter gjennom teknologiske spillovers. Prinsipielt burde derfor kyotoavtalen også inneholdt FoU elementer. Denne mangelen kan betraktes som en imperfeksjon. Dermed er det ikke opplagt at kvotehandel gir økt økonomisk velferd.

Vi studerer kvotehandel innenfor en formell modell der landene som deltar i klimaavtalen er forskjellige, f.eks. mht. størrelse eller hvor lett ny teknologi spres mellom bedriftene i landet. Hvert deltakende land får tildelt en kvotemengde. Kvotemengdene fastlegges slik at global velferd maksimeres, gitt hvordan land og bedrifter i neste omgang vil respondere på avtalen (nest-best avtale). Den internasjonale avtalen avspeiler at hvert land vil ta hensyn til at FoU i en innenlandsk bedrift vil gi positive ringvirkninger til andre nasjonale bedrifter. Den internasjonale avtalen vil også ta hensyn til at hvert land vil neglisjere at FoU i en innenlandsk bedrifter vil gi opphav til teknologiske spillovers også til utenlandske bedrifter.

Vi finner (se Memorandum nr. 3/2006 fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo) at kvotemengdene skal fordeles slik at marginal rensekostnad i hvert land blir høyere enn marginal klimakostnad summert over alle land. Videre skal marginal rensekostnad være høyere i et lite land enn i et stort land. Årsaken er bl.a. at gjennom en høy marginal rensekostnad får et lite land insentiv til å drive en aktiv FoU politikk (f.eks. innføre høye innenlandske FoU subsidier), noe som indirekte vil begunstige også (de mange) utenlandske bedriftene. En viktig implikasjon av dette resultatet er at marginal rensekostnad skal variere mellom land. Land skal derfor ikke ha lov til å handle med kvoter siden kvotehandel vil

redusere forskjellene i marginale utslippskostnader: I yttertilfellet perfekt konkurranse i kvotemarkedet elimineres alle forskjeller i marginale utslippskostnader.

Det er viktig å understreke at resultatene ovenfor gjelder for en nest-best avtale. Fordelingen av kvoter i en virkelig klimaavtale, f.eks. kyotoavtalen, kan være langt fra den fordelingen som er nest-best. Da er det et åpent spørsmål om kvotehandel gir økt økonomisk velferd.

Optimal timing av miljøpolitikk

Verden varmes opp, og det er stor enighet om at drivhusgassutslipp bør reduseres for å hindre store framtidige skader. Likevel er det uenighet om når utslippsreduksjonene bør innføres; bør man foreta reduksjoner tidlig eller utsette dem? En årsak til uenigheten er ulike antagelser om teknologiutvikling. I økonomisk teori skiller man ofte mellom læring (learning-by-doing; LbD) og forskning og utvikling (FoU). Under LbD antas det at kostnadene faller ved erfaring, noe som er et argument for tidlige reduksjoner; man bør sette i verk tiltak tidlig slik at kostnadene faller på sikt. På den annen side tilsier teorien om FoU at man bør vente med tiltak; man bør legge til rette for at nye teknologier utvikles, og så ta disse i bruk når kostnadene er lave nok.

Konklusjonene fra LbD- og FoU-modellene er utledet i en først-best-setting, dvs. myndighetene har virkemidler tilgjengelig til å korrigere for alle imperfeksjoner slik at first-best-utfallet kan realiseres. De kan for eksempel både ilegge en CO₂-avgift for å korrigere for miljøeksternaliteten, og de kan bruke en subsidie til å støtte utviklingen av nye teknologier, gitt at disse teknologiene har positive spillovereffekter på andre innovatører. I praktisk politikk bør man imidlertid være forsiktig med å følge rådene fra først-best-løsninger. Av ulike årsaker vil ikke myndighetene alltid ha alle politikkvirkemidler tilgjengelig. Spesielt vil dette gjelde subsidier til FoU, da det ofte ikke er mulig å skille ut FoU som en egen aktivitet. I dette arbeidet har vi derfor ønsket å teste konklusjonene fra LbD og FoU i en nest-best-setting, dvs. hvor vi kun har ett politikkinstrument tilgjengelig, nemlig en CO₂-avgift.

For å studere dette har vi utviklet to modeller. I den første kommer de teknologiske endringene som følge av FoU, mens de kommer som følge av LbD i den andre modellen. I modellene produseres det både forurensende og ikke forurensende energi. Utslippsreduksjoner kommer som følge av at fornybar energi øker sin markedsandel. Teknologisk endring i fornybar energi skjer som følge av økning i kunnskap. Akkumulasjonen av denne er ulik i de to modellene. I FoU-modellen bestemmes kunnskapen av antall spesialiserte innsatsfaktorer (forskningsinnsats), mens den i LbD-modellen akkumuleres som følge av tidligere produksjonserfaring. I begge modellene antas det å være en positiv eksternalitet fra forrige periodes kunnskapsbeholdning (patenter varer i en periode). I Fou-modellen er det i tillegg en "crowding out"-effekt av forskning, samt at produsentene av spesialiserte innsatsfaktorer har patenter og derfor opptrer som monopolister. Modellene brukes til å studere den dynamiske interaksjonen mellom miljøavgifter og innovasjonseksternaliteter.

En konklusjon fra begge modellene er at den effektive miljøavgiften faktisk vil være høyere enn Pigou-avgiften når man kun har ett politikkvirkemiddel (CO₂-avgift). Vi finner dessuten (se Memorandum 26/2006 fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo) at i nest-best-settingen er politikkomplikasjonene faktisk ekvivalente i de to modellene: For en gitt CO₂-avgift vil de gi samme utslippsreduksjon, og samme marginale samfunnsøkonomiske kostnad. Vår analyse viser derfor at forskjellene som er funnet i litteraturen mellom optimal politikk i FoU- og LbD-modeller i stor grad skyldes forutsetningene om tilgjengelige politikkvirkemidler, og ikke kildene til teknologisk utvikling. Argumentene for tidlig handling i LbD vil derfor også gjelde selv om man antar at innovasjonen følger av forskningsinnsats (FoU), gitt at politikkvirkemidlene er begrensede.

Helseøkonomi

Har sykehusreformen ført til økt produktivitet?

Frischsenteret har deltatt i et omfattende samarbeid for å evaluere den statlige overtakingen av sykehusene fra 2002. I et delprosjekt utført i samarbeid med NTNU og SINTEF Helse er virkningene av sykehusreformen på produktivitet studert ved å sammenligne utviklingen ved sykehusene i de nordiske landene gjennom 6 år.

Ved hjelp av dataomhyllingsanalyse (DEA) beregnes utviklingen i produktivitet i de nordiske landene for perioden 1999 til 2004. Dernest analyseres effekten av sykehusreformen på produktiviteten i Norge ved hjelp av en regresjonsanalyse. Datamaterialet består av til sammen 729 sykehusobservasjoner. For sykehusene i Norge og Finland benyttes data for hele perioden 1999-2004, for sykehusene i Sverige for perioden 2001-2004, mens data for Danmark kun har vært tilgjengelig for 2002.

Sykehusenes aktivitet måles som tjenesteproduksjon i til sammen seks pasientgrupper, hvor inndelingen baseres på DRG systemet. Ressursbruken måles som driftskostnader, men korrigeres for lønns- og prisforskjeller mellom de fire landene.

Resultatene viser at norske sykehus i gjennomsnitt hadde et produktivetsnivå i 1999-04 som var lavere enn i Finland. Forskjellen blir imidlertid mindre mot slutten av perioden. Norske sykehus hadde i perioden 2001-04 et produktivetsnivå som var høyere enn i Sverige. Effekten av sykehusreformen analyseres gjennom å teste hvorvidt det i perioden etter reformen i 2002 skjer et positivt eller negativt skift i produktivetsnivået i Norge sammenholdt med endringene i Sverige og Finland. Ulike modellspesifikasjoner benyttes. Resultatene er robuste overfor modellspesifikasjon, og tyder på at sykehusreformen har hatt en statistisk signifikant positiv effekt på produktiviteten i størrelsesorden 3 til 4 prosentpoeng.

Tilskuddsordningen for funksjonshemmede

I Norge mottar organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne et driftstilskudd. Tilskuddet gis i form av tre deler: Basis-, medlems- og skjønnstilskudd. Basistilskuddet er fast for alle støtteberettigede organisasjoner. Medlemstilskuddet er et tilskudd per medlem, men organisasjonene mottar mest for de første medlemmene. Skjønnstilskuddet fordeles etter skjønn, i stor grad for å dekke ekstra kostnader forbundet med visse former for funksjonshemninger. Med virkning fra 1.1.2005 ble det gjennomført to endringer av tilskuddsordningen. Nye organisasjoner måtte fra nå av ha minst 250 medlemmer for å bli støtteberettiget. Dessuten ble skjønnstilskuddet, som tidligere ble fordelt av fylkeslegene, lagt inn i den sentrale fordelingen. Frischsenteret har på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet evaluert omleggingen.

Fra 1982 til 2005 økte antall organisasjoner fra 38 til 115. På grunn av den sterke veksten i antall organisasjoner har gjennomsnittlig antall medlemmer per organisasjon falt fra ca. 4500 i 1995 til litt under 3000 i 2005. I samme periode falt det gjennomsnittlige tilskuddet per organisasjon med nesten 15 prosent til tross for at totalt tilskudd ble nesten doblet.

Vi har gjennomført beregninger for å kartlegge hvordan de endrede reglene har slått ut for organisasjonene. Flertallet av organisasjonene har vunnet på endringen. Generelt er det organisasjoner med få medlemmer, og som mottok en liten andel av sitt totale tilskudd som skjønnstilskudd, som har vunnet mest på omleggingen. Vi dokumenterer også at organisasjonene vil tape økonomisk på å slå seg sammen. Tapet er størst hvis små organisasjoner slår seg sammen. Dessuten har tapet ved sammenslåing økt etter endringen av tilskuddsordningen i 2005.

Gjennom en spørreundersøkelse har vi kartlagt organisasjonenes syn på endringene. Et flertall av organisasjonene mener at endringene har vært positive, men det er også en del organisasjoner som mener at endringene har vært

negative. Generelt er det de organisasjonene som har vunnet mest på endringene som er mest positive til omleggingen.

Med utgangspunkt i teori fra politisk økonomi har vi vurdert hvordan tilskuddsordningen prinsipielt bør utformes. Generelt vil man få riktig antall organisasjoner hvis tilskuddet gis etter medlemstall, men for mange organisasjoner hvis det gis et fast tilskudd (uavhengig av bl.a. medlemstall) til hver organisasjon.

I rapporten (Rapport fra Frischsenteret nr. 3/2006) drøfter vi også hvilke endringer som kan gjennomføres for å oppnå de politiske målene om å hindre videre oppsplitting av organisasjonene, samt oppmuntre til sammenslåing. For å oppnå disse målene mener vi det vil være heldig å redusere andelen som gis som basistilskudd, og heller øke medlems- og skjønnstilskuddet. Videre bør medlemstilskuddet per medlem være konstant, ikke fallende i antall medlemmer slik som i dag. Ut fra en totalvurdering kan det være hensiktsmessig å utforme tilskuddsordningen slik at enkelte diagnosegrupper makter å opprettholde egne organisasjoner. Da kan differensiert medlemstilskudd (per medlem) være et egnet virkemiddel.

Pensjoner

Tidligpensjonering

En oppdatert studie av tidligpensjonering bekrefter tidligere resultater om at størrelsen på pensjonen og størrelsen på arbeidsinntekten har stor betydning for hvor mange som vil ta ut tidligpensjon. I tillegg ser det ut til at store endringer i bemanningen i bedriften øker sannsynligheten for at de som kan ta ut tidligpensjon faktisk vil gjøre det. Det gjelder både ved økning og ved reduksjon i bemanningen. Ved reduksjon av antall ansatte kan det være at eldre oppfordres til å ta ut tidligpensjon eller selv føler at de bør gjøre det. En sterk økning i antall

ansatte kan gå sammen med større omstillinger, og gjør at eldre opplever det som vanskelig å bli værende og derved mer tillokkende å ta ut tidligpensjon.

Analysen er dokumentert i memorandum fra Økonomisk institutt nr 17/2006 og er finansiert av prosjektet "Eldres velferd og arbeidsmarkedstilknytning" under Norges Forskningsråd.

Pensjonering og forbruk

For å se på tilpasning av konsumet ved pensjonering fulgte vi to grupper av ektepar, hvor henholdsvis mannens og konas alder økte fra 59 til 69 år i perioden 1994-2003. Noe overraskende viste det seg at i begge grupper holdt det gjennomsnittlige samlede realinntektsnivået seg nokså konstant i hele aldersspennet fra 59 til 69. Selv om arbeidsinntekten gikk ned fordi flere pensjonerte seg, helt eller delvis, gikk den ikke mer ned enn at pensjonen kompenserte. Det gjennomsnittlige konsumet gikk snarere opp enn ned. Dette viser tydelig at pensjonering skjer svært gradvis. Det kan også tyde på at i perioden har oppjusteringen av pensjonen vært betydelig. I så fall blir kompensasjonsrater, det vil si pensjon i forhold til arbeidsinntekt ulik om en ser på et tverrsnittsmateriale eller om følger personer over tid. Dette vil bli tatt opp i videre studier.

Analysen er en mastergradsavhandling, og er dokumentert i memorandum fra Økonomisk institutt nr 22/2006. Den ble finansiert av prosjektet "Eldres velferd og arbeidsmarkedstilknytning" under Norges Forskningsråd.

Pensjon og inntektsfordeling

Et viktig spørsmål i diskusjonen om pensjonsreformen er i hvilken grad tett sammenheng mellom arbeidsinntekt og pensjon innebærer at mange med lav arbeidsinntekt får så lav pensjon at de vil kun motta minstepensjon. Det er også et spørsmål om i hvilken grad lav inntekt skyldes lav lønnsats eller få utførte timeverk. I et prosjekt for Arbeids- og inkluderingsdepartementet ble det analysert hvordan lav pensjonsopptjening avhenger av i) lav lønnsats og ii) lav inntekt som følge av deltidsarbeid. Det viste seg at omkring halvparten av dem som i 2006 hadde lavere inntekt enn 4 G kom under denne grensen på grunn av

omsorgsarbeid, frivillig deltidsarbeid, selvvalgt ikke-deltakelse i arbeidslivet eller avtjening av verneplikt. Det viser seg også at ulikhetene i inntektsfordelingen er kraftig redusert de siste 30 årene, særlig blant kvinner.

Analysen, som er en mastergradsavhandling, er dokumentert i Rapport 7/2006 fra Frischsenteret og er finansiert av Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Finansdepartementet.

Andre temaer

Produktivitet

Ved Frischsenteret arbeides det både med metodeutvikling og med empiriske analyser av produktivitet og effektivitet, med spesiell vekt på offentlig sektor. En del av dette arbeidet er knyttet til helsesektoren og er delvis finansiert av HERO-programmet. Innenfor metodeutvikling er det i 2006 særlig arbeidet med statistiske egenskaper ved ikke-parametriske effektivitets- og produktivitetsmål, samt med metoder for å sammenligne ulike grupper. Det er i 2006 ikke igangsatt empiriske undersøkelser annet enn det som er rapportert under helseøkonomi.

Bedriftsovervåkning, likviditetstilførsel og finansielle kriser

Studien sammenlikner ulike typer (diskresjonær og bundet) sentralbankpolitikk, knyttet til overvåkning og "bailouts" av banker med finansielle problemer, når "bailouts" kan gjøres betinget av nivået på bankenes observerte innsats og på at bankene er utsatt for et negativt sjokk. Ett viktig resultat er at bankene yter større innsats og tar mindre risiko når sentralbanken fører både en bundet politikk og en overvåkningspolitikk, sammenliknet med når den fører en diskresjonær politikk.

Bedriftsinvesteringer og informasjonsproblemer

Dette prosjektet analyserer hvordan investeringer er relatert til finansielle forhold i norske bedrifter, med grunnlag i data for perioden 1988-2003 for 117 000 norske bedrifter. Bedriftene i en næring er delt inn etter bedriftsstørrelse og kontantstrøm. Ett hovedresultat er at bedriftenes finansielle styrke er en viktig ikke-strukturell faktor til forklaring av sammenhengen mellom investering og kontantstrøm, og at denne sammenhengen kan være korrelert med bedriftsstørrelse og næring.

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Resultatregnskap	Note	2006	2005
DRIFTSINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER			
Driftsinntekter			
Driftsinntekter	1	<u>22 898 083</u>	<u>20 030 168</u>
Sum driftsinntekter		<u>22 898 083</u>	<u>20 030 168</u>
Driftskostnader			
Lønn og sosiale kostnader	2	15 771 647	14 565 578
Avskrivning varige driftsmidler	3	288 833	219 449
Andre driftskostnader		6 337 218	5 363 222
Refusjon merverdiavgift			<u>-891 780</u>
Sum driftskostnader		<u>22 397 698</u>	<u>19 256 469</u>
Driftsresultat		<u>500 385</u>	<u>773 699</u>
FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Finansinntekt		991 612	442 777
Finanskostnad		3 834	585
Netto finansinntekter		<u>987 778</u>	<u>442 193</u>
Ordinært resultat		<u>1 488 163</u>	<u>1 215 892</u>
DISPONERINGER OG OVERFØRINGER			
Til fond for anvendt forskning		<u>1 488 163</u>	<u>1 215 892</u>

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Balanse per 31. desember	Note	2006	2005
EIENDELER			
Anleggsmidler			
Inventar og Edb-utstyr	3	417 237	409 160
Pensjonsmidler Vesta	4	1 897 853	1 198 923
Aksjer		<u>50 000</u>	<u>50 000</u>
Sum anleggsmidler		<u>2 365 091</u>	<u>1 658 083</u>
Omløpsmidler			
Kundefordringer		813 624	445 688
Opptjente inntekter		671 724	1 670 168
Forskuddsbetalte kostnader		166 019	16 216
Markedsbaserte finansielle omløpsmidler	7	13 617 141	12 748 049
Bankinnskudd og kontanter	6	<u>9 403 959</u>	<u>8 890 621</u>
Sum omløpsmidler		<u>24 672 467</u>	<u>23 770 742</u>
SUM EIENDELER		<u>27 037 558</u>	<u>25 428 825</u>
EGENKAPITAL OG GJELD			
Egenkapital			
Innskutt egenkapital			
Stiftelseskapital		<u>200 000</u>	<u>200 000</u>
Sum innskutt egenkapital		<u>200 000</u>	<u>200 000</u>
Opptjent egenkapital			
Fond for anvendt forskning		<u>14 406 270</u>	<u>12 918 107</u>
Sum opptjent egenkapital		<u>14 406 270</u>	<u>12 918 107</u>
Sum egenkapital		<u>14 606 270</u>	<u>13 118 107</u>
Gjeld			
Avsetning for forpliktelser			
Kompetansegjeld	5	<u>6 804 116</u>	<u>6 739 080</u>
Sum avsetning og forpliktelser		<u>6 804 116</u>	<u>6 739 080</u>
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		201 835	488 025
Skyldige offentlige avgifter		1 352 261	1 432 696
Forskudd fra kunder		1 898 280	2 635 000
Annen kortsiktig gjeld		<u>2 174 795</u>	<u>1 015 917</u>
Sum kortsiktig gjeld		<u>5 627 172</u>	<u>5 571 638</u>
Sum gjeld		<u>12 431 288</u>	<u>12 310 718</u>
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		<u>27 037 558</u>	<u>25 428 825</u>

Oslo, 15. mai 2007

I styret for Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning

Steinar Strøm
styrets leder

Gunvor Strømsheim

Frøydis Langmark

Atle Seierstad

Rolf Golombek
fung. forskningssjef

Olav Bjerkholt

Karine Nyborg

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

NOTER TIL REGNSKAPET 2006

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i overensstemmelse med regnskapsloven og god regnskapsskikk for små foretak.

Forskningstjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Inventar avskrives etter saldometoden, mens Edb-utstyr avskrives lineært over 3 år.

Markedsbaserte finansielle omløpsmidler verdsettes til markedsverdi. Øvrige omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelige verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptaktstidspunktet.

Opptjente ikke mottatte inntekter balanseføres. Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene.

Regnskapsføring av pensjonskostnader skjer i samsvar med Norsk RegnskapsStandard for Pensjonskostnader (NRS 6). I henhold til denne standarden er de kollektive pensjonsordninger behandlet som ytelsesplaner. Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser for ytelsesplaner beregnes etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuarmessige forutsetninger om dødelighet, frivillig avgang mv. Pensjonsmidlene er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelse i balansen.

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Note 1 Driftsinntekter

Driftsinntekter består av forskningsinntekter som resultatføres i takt med utførelsen.

Note 2 Lønnskostnader, godtgjørelser, antall ansatte

	2006	2005
Lønn og feriepenger	12 062 924	10 595 639
Arbeidsgiveravgift	1 766 400	1 452 334
Kompetanseavsetning	65 036	907 213
Styrehonorar	111 000	111 000
Pensjonskostnad inkl arbeidsgiveravgift	1 423 011	1 406 439
Refusjon sykepenger	(105 324)	(176 540)
Andre sosiale kostnader	448 600	269 494
Sum	<u>15 771 647</u>	<u>14 565 578</u>

Ansatte

Selskapet hadde i gjennomsnitt 40,33 ansatte i 2006, og antall årsverk var 22,91.

Ytelser til ledende personer / godtgjørelser

	<u>Daglig leder</u>	<u>Styret</u>
Lønn	783 454	
Andre ytelser	12 970	
Premie til pensjonsordninger	15 669	
Styrehonorar		111 000

Revisor

Revisjonshonoraret for 2006 utgjør kr 108 500 eks mva.

Revisjonshonorar fordeler seg på følgende tjenestekategorier:	2006	2005
Ordinært revisjonshonorar	61 000	59 500
Honorar til revisor for andre tjenester	47 500	24 200
Sum revisjonshonorar	<u>108 500</u>	<u>83 700</u>

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Note 3 Anleggsmidler

	Inventar	Edb- utstyr	Sum
Kostpris 1.1.2006	167 358	3 005 834	3 173 192
Tilgang i året	19 800	277 110	296 910
Avgang i året			0
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Anskaffelseskost 31.12.06	187 158	3 282 944	3 470 102
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Akkumulerte avskrivninger 1.1.2006	-137 468	-2 626 564	-2 764 032
Årets ordinære avskrivninger	-14 907	-273 926	-288 833
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Akkumulerte avskrivninger 31.12.2006	-152 375	-2 900 490	-3 052 865
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Bokført verdi 31.12.2006	34 783	382 454	417 237
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Avskrivningssatser ordinære avskrivninger	30 %	3 år	
	<hr/>	<hr/>	

De ordinære avskrivningene foretas etter saldometoden for inventar og lineært over 3 år for Edb-utstyr

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Note 4 Pensjonspremfond / pensjonsforpliktelser

Grunnlaget for beregningen av årets pensjonskostnad for ytelsesplanene er basert på antall opptjeningsår, lønnsnivå samt følgende forutsetninger:

	2006	2005
Diskonteringsrente	5,00 %	5,00 %
Årlig lønnsvekst/økning i G	3,30 %	3,30 %
Årlig regulering av pensjoner	2,00 %	2,00 %
Avkastning på pensjonsmidler	6,00 %	6,00 %
Fratredeshyppighet	2,00 %	2,00 %
Antall personer som omfattes av ordningen	19	19
Pensjonister	0	0

Periodens pensjonskostnad fremkommer slik:	2006	2005
<i>Ytelsesplaner:</i>		
Nåverdien av årets opptjening	1 307 440	1 185 095
Rentekostnad av pensjonsforpliktelsen	513 123	428 114
Beregnet brutto pensjonskostnad	1 820 563	1 613 209
Estimert avkastning på pensjonsmidlene	-521 698	-394 732
Ansattes pensjonstrekk	-187 167	-171 619
Resultatførte estimatendringer og avvik	135 463	130 551
Netto pensjonskostnad	1 247 161	1 177 409
Arbeidsgiveravgift	300 790	229 030
Netto pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift	1 547 950	1 406 439
Pensjonsforpliktelser/-midler i balansen fremkommer slik:		
	2006	2005
Brutto pensjonsforpliktelser 01.01	10 175 489	7 899 475
Brutto pensjonsforpliktelser pr 31.12	12 083 016	10 175 489
Pensjonsmidler pr 01.01	-7 785 754	-6 393 885
Pensjonsmidler pr 31.12	-10 283 292	-7 785 754
Ikke resultatførte estimatendringer	-3 697 578	-3 588 658
Netto pensjonsmidler pr 31.12 inkl. arbeidsgiveravgift	-1 897 854	-1 198 923

Note 5 Kompetansegjeld

Kompetansegjeld er opptjent tid til kompetanseoppbygging for forskerne og forskningssjef per 31.12.2006 vurdert etter gjeldende lønnssetninger inkludert arbeidsgiveravgift og sosiale kostnader. Totalt opptjent beløp justeres skjønnsmessig ned ut fra beste estimat på hvor stor del av den opptjente tiden som vil bli tatt ut.

Den opptjente tiden kunne også blitt vurdert til alternativ-verdi, det vil si det samlede inntektsbortfall ved uttak av kompetansetiden. Denne alternativ-verdien er per 31.12.2006 estimert til kr 9 224 027. Med en slik verdiansettelse ville Fondet for anvendt forskning reduseres fra kr 14 406 270 til kr 11 986 359.

Note 6 Bankinnskudd

Bundet bankinnskudd på skattetrekkskonto utgjør per 31.12.06 kr 608 575

Note 7 Markedsbaserte finansielle omløpsmidler

Aksjefond	Kostpris	Verdi pr	Verdi pr	Årets endring		Balanseført verdi
		31.12.05	31.12.06			
Odin Norge	837 000	918 025	1 155 848	237 823	25,91 %	1 155 848
Aksjefondet Skagen Global	1 663 000	1 778 834	2 207 012	428 178	24,07 %	2 207 012
	2 500 000	2 696 858	3 362 860	666 001	24,70 %	3 362 860
Pengemarkedsfond						
Nordea Likviditet	6 267 143	6 270 055	6 433 087	163 032	2,60 %	6 433 087
Nordea Obligasjon II	3 761 374	3 781 135	3 821 194	40 059	1,06 %	3 821 194
Sum	10 028 516	10 051 190	10 254 281	203 091	2,02 %	10 254 281
Sum markedsbaserte fin.oml.	12 528 516	12 748 049	13 617 141	869 092	6,82 %	13 617 141

Note 8 Egenkapital

Egenkapital pr 31.12.05	Stiftelses- kapital	Fond for anvendt forskning	Sum
	200 000	12 918 107	13 118 107
Årets resultat	-	1 488 163	1 488 163
Egenkapital pr 31.12.06	200 000	14 406 270	14 606 270

Det er i 2006 vedtatt å dele ut totalt kroner 634 000 av Fondet for anvendt forskning til prosjekter ved stiftelsen og Økonomisk institutt. Midler som er tildelt Økonomisk institutt er kostnadsført i årets regnskap med kroner 229 500. Midler som er tildelt fagmiljøet ved stiftelsen utgjør kroner 404 500 og anses å være en intern disponering av egenkapital som ikke kostnadsføres.



Frischsenteret

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning er en uavhengig stiftelse opprettet av Universitetet i Oslo. Frischsenteret utfører samfunnsøkonomisk forskning i samarbeid med Økonomisk institutt ved Universitetet i Oslo. Forskningsprosjektene er i hovedsak finansiert av Norges forskningsråd, departementer og internasjonale organisasjoner. De fleste prosjektene utføres i samarbeid mellom Frischsenteret og forskere ved andre norske og utenlandske forskningsinstitusjoner.

Frischsenteret
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf: 22958810
Fax: 22958825
frisch@frisch.uio.no
www.frisch.uio.no